

GONDIA EDUCATION SOCIETY'S

MANOHARBHAI PATEL COLLEGE OF ARTS, COMMERCE & SCIENCE

SADAK ARJUNI, GONDIA-441807

(AFFILIATED TO R.T.M.NAGPUR UNIVERSITY)

Cycle-1

**Assessment & Accreditation by
NAAC**

**CRITERION I:
CURRICULAR ASPECTS**

QnM-2.3.1: Student centric methods, such as experiential learning, participative learning and problem solving methodologies are used for enhancing learning experiences

Gondia Education Society's

Estd. 2009

MANOHARBHAI PATEL COLLEGE OF ARTS, COMMERCE & SCIENCE

SADAK ARJUNI, Dist. Gondia.(Maharashtra) 441807

Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur

E-mail:mbpatelsadakarjuni@gmail.com

Phone (07199) 233224

Ref.No. MBPC/ ³³⁶ 12022023

Date : 28/02/2023

Declaration

The information, reports, true copies of the supporting documents, numerical data, etc. furnished in this file is verified by IQAC and found correct.

Hence this certificate.

Mr. A. M. Patil
IQAC Coordinator
Manoharbai Patel College
Sadak Arjuni

Dr. A. S. Dwivedi
Chairman IQAC and Principal
Manoharbai Patel College
Sadak Arjuni

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE
SADAK ARJUNI DIST. GONDIA
MAHARASHTRA

Field Visit: FARMERS INTERACTION AND
VERMICOMPOST TECHNOLOGY
2016 - 2017

A. Students gathering information about basics of Vermicompost and
pit formation and worm collection and rearing method

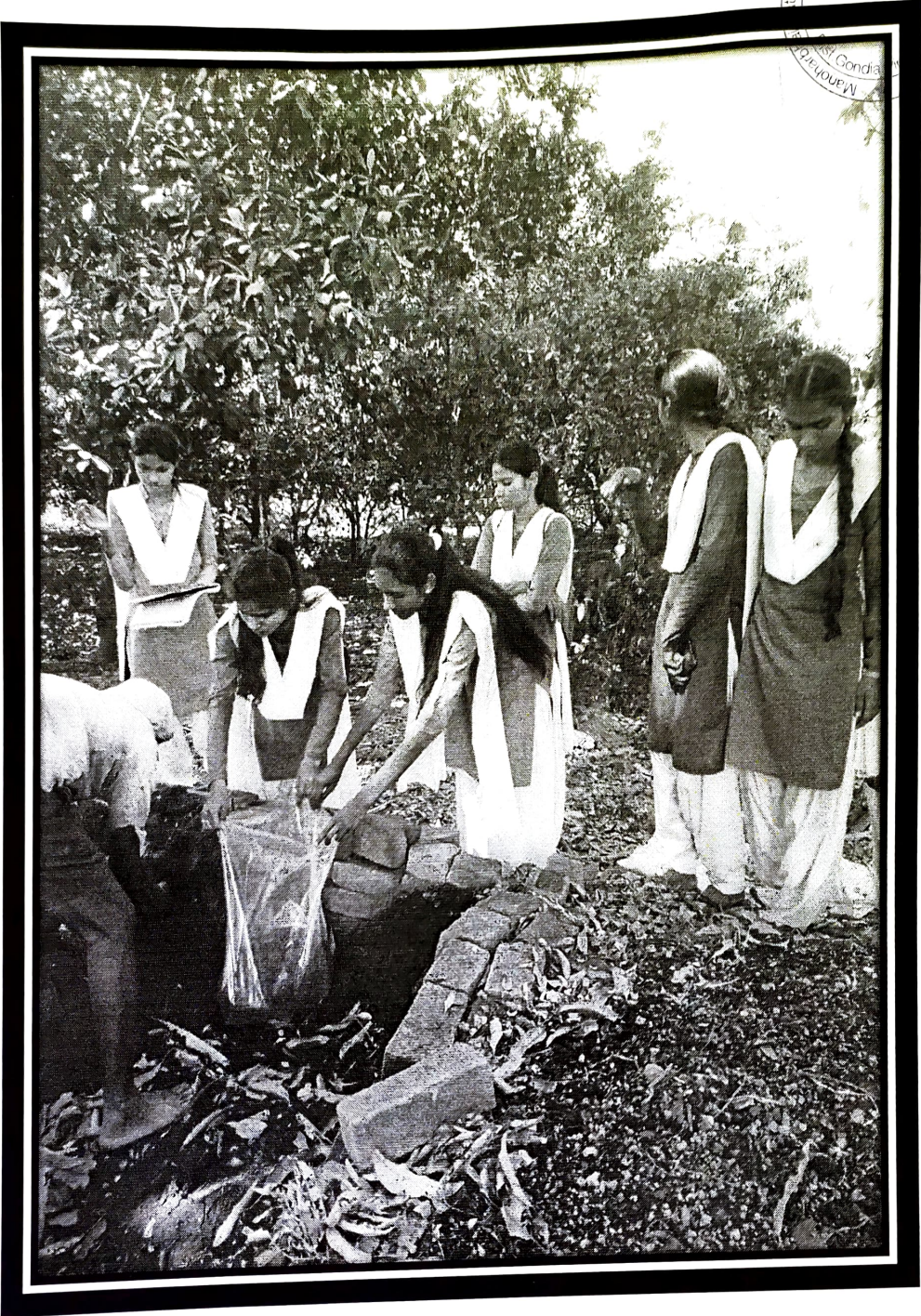

B. Vermicompost in hand practices by students of MB Patel College Of
Sadak Arjuni At Village Kosabi.

Handwritten signature

Principal
Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

C. Collection of VermiCompost Samples by students of MB PATEL COLLEGE AND farmers interactions.

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE
SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA
MAHARASHTRA

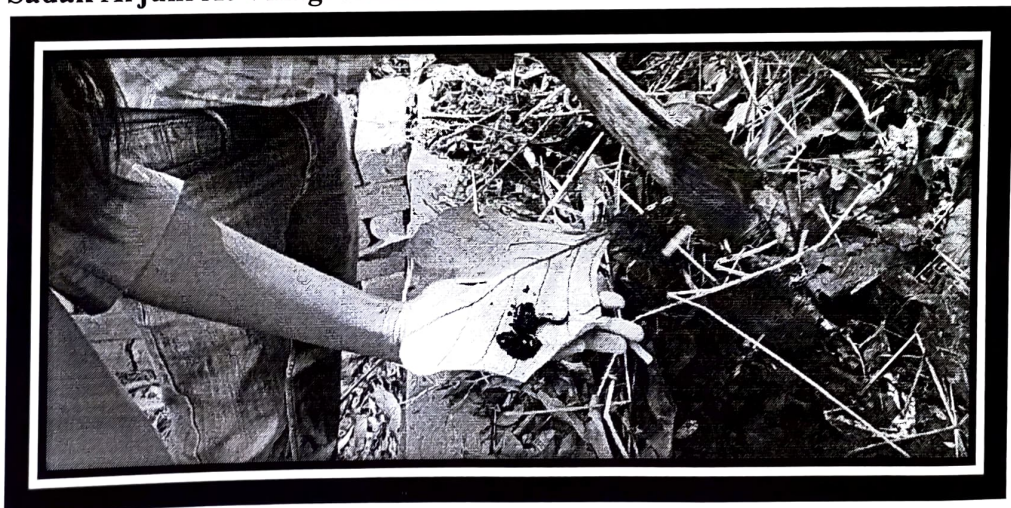

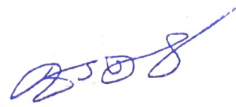
**Field Visit: FARMERS INTERACTION AND
VERMICOMPOST TECHNOLOGY**

A. Students gathering information about basics of Vermicompost and pit formation and worm collection and rearing methods.

B. Vermicompost in hand practices by students of MB Patel College Of Sadak Arjuni At Village Kosabi.

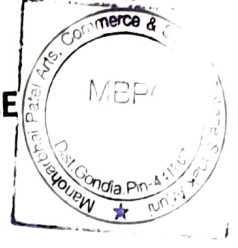

Principal
Manoharbhay Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

M B PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUN,

DISTRICT-GONDIA. (M.S)

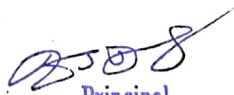
TOPIC: FARMER INTERACTION ABOUT VERMICOMPOST AND AGROFARM PRACTICES

Report:

रासायनिक सुपीकता भौतिक व जैविक सुपीकतेमुळे बदलता येते मात्र भौतिक सुपिबदलणे व टिकवणे अत्यंत अवघड गोष्ट आहे. त्यासाठी फार मोठा कालावधी लागतो. म्हणूनच सेंद्रिय खताचा अधिकाधिक वापर शेतीत केला पाहिजे. गांइळ खत हे आज उपलब्ध असलेल्या सेंद्रिय खतांपैकी एक उत्कृष्ट खत आहे. त्यावर यापुढील काळात भर देण्याची नितांत गरज आहे.

देशाची वाढती लोकसंख्या लक्षात घेता शेतकरी बांधवांना अन्नधान्याची पूर्तता करण्यासाठी अधिकाधिक पिके घेणे तसेच आहे त्याच जमिनीवर प्रति हेक्टरी उत्पादन वाढविणे अनिवार्य आहे. परंतु असे असले तरी ज्या पद्धतीने रासायनिक खतांचा बेसुमार वापर वाढला आहे, त्याचा विपरीत परिणाम पर्यावरणावर दिसून येत आहे. दिवसेंदिवस जमिनीची उपजाऊक शक्ती कमी होत आहे. जमिनीतील सूक्ष्मजीवांची संख्या घटून त्या मृतप्राय झालेल्या आहेत. शेतजमिनीची भौतिक, रासायनिक व जैविकदृष्ट्या अपरिमित हानी होत आहे. शेतकऱ्यांचा उत्पादन खर्च मोठ्या प्रमाणावर वाढला असून तो कर्जबाजारी होत आहे. वर्षानुवर्षे एकाच जमिनीत एकाच पिकाची लागवड केली जाते. त्यामुळे जमिनीत पाण्याचा वापर वाढला आहे. दिवसेंदिवस शेत जमिनीचे प्रमाण कमी होत असून अन्नधान्याची गरज मात्र वाढतच आहे. ही गरज पूर्ण करण्यासाठी उपलब्ध जमिनीचा अधिकाधिक वापर करावा लागणार आहे. त्यासाठी ही जमीन दीर्घकाळ जिवंत, सुपीक ठेवणे ही आपली नैतिक जबाबदारी आहे. KHAJARI असे त्या गावाचे नाव असून हे गाव गांइळखतात उत्पादनात जिल्ह्यात अग्रेसर आहे.

गांइळ हा जमिनीत राहणारा प्राणी आहे. तो जमिनीतील सेंद्रिय पदार्थ खातो. ते खाल्ल्यानंतर त्याच्या शरीराला आवश्यक असा भाग सोडून उर्वरित भाग विष्टा म्हणून शरीरातून बाहेर टाकतो, त्यालाच गांइळ खत किंवा वर्मिकंपोस्ट असे म्हणतात. या क्रियेला 24 तासांचा कालावधी लागतो. गांइळ जेवढे पदार्थ खातो त्यापकी स्वतःच्या शरीरासाठी फक्त दहा टक्के भाग ठेवतो व बाकीचा नव्वद टक्के भाग शरीरातून बाहेर टाकतो. गांइळखतात वनस्पतीच्या वाढीसाठी लागणारी अन्नद्रव्ये, संप्रेरके, उपयुक्त जीवाणू असून वनस्पतीची रोग प्रतिकारक क्षमता वाढविते. गांइळखत हे भरपूर अन्नद्रव्ये, संप्रेरके असणारे दाणेदार सेंद्रीय खत असून जैविक गुणधर्म वाढविते. गांइळखत हा सेंद्रीय शेतातील एक महत्त्वाचा घटक आहे.

Principal
Manoharbhair Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

गांडूळखत ढीग आणि खड्डा या दोन्ही पद्धतींनी तयार करता येते. मात्र दोन्ही पद्धतींमध्ये कृत्रिम सावलीची गरज आहे. सूर्यप्रकाश व पावसापासून त्यांचे संरक्षण करण्यासाठी छपराची शेड तयार करावी. या शेडची लांबी दोन ढिगांसाठी 4.25 मीटर तर चार ढिगांसाठी 7.50 मीटर असावी. निवारा शेडच्या दोन्ही बाजू उताराच्या असाव्यात. बाजूच्या खांबांची उंची 1.25 ते 1.50 मीटर आणि मधल्या खांबांची उंची 2.25 ते 2.50 मीटर ठेवावी. छपरासाठी गवत, भाताचा पेंढा, नारळाची झापे, कपाशी अथवा तुरीच्या काड्या, ज्वारीची ताटे, जाड प्लॅस्टिकचा कागद किंवा सिमेंट अथवा लोखंडी पत्र्यांचा उपयोग करावा. गांडूळखत तयार करण्यासाठी गांडूळांची योग्य जात निवडावी. गांडूळाचा वापर करून गांडूळ खत तयार होण्यास साधारणतः 35 ते 50 दिवसाचा कालावधी लागतो.

Principal
Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Aijuni,
Dist. Condia, Pin Code - 441807

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

(2016-2017)

TOPIC: FARMERS INTERACTION AND

VERMICOMPOST TECHNOLOGY

REPORTS: जाव. पुजा श्रीपत येर
गांडुळ खल विषय माहिती
(Vermicompost)

कृषि, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालयाने पुढील गावातील शेतकऱ्यांच्या सोबत गांडुळ खल या संबंधी चर्चा केली:

गांडुळ खलाची निर्मिती ही कोणीही व कोठेही करू शकतो. शेतकरी तसेच भूमिहीन मजुरांसाठी देखील हा एक जोडघंदा उपयुक्त ठरतो. बाग वगीचे, शाळा, महाविद्यालय मोठी हॉटेल्स इत्यादी सर्वच ठिकाणी गांडुळ खलाची निर्मिती करून तेथील पाकिमध्येच उपलब्ध झाडांता त्याचा खल म्हणून उपयोग करता येऊ शकतो. शेतीसाठी वापर -

आज दिवसेंदिवस भयानक रसायनयुक्त कीटकनाशकांच्या तसेच खतांच्या वापर वाढल्यामुळे जमिनीची उपजाऊक शक्ती कमी होते. आहे. जमिनीतील सूक्ष्मजीवांची संख्या घटून त्या मृतप्राय झालेल्या आहेत. शेतजमिनीची भौतिक, रासायनिक व जैविक दृष्ट्या अपरिमित हानी होत आहे. शेतकऱ्यांच्या उत्पादन खर्चा मोठ्या प्रमाणावर वाढला असून तो कर्जबाजारी होत आहे.

शेतीच्या खताच्या आधीकालीन वापर शेतकरी करून वरील सर्व अडचणीवर मात करता येईल.

गांडूळ खत हे आज उपलब्ध असलेल्या शेंद्रीय
एक उत्कृष्ट खत आहे. वरेचशे शेतकरी खतः गांडूळ
खताची निर्मिती करून स्वतःच्या शेतामध्ये त्या खताचा
वापर करतात व उरलेल्या खताची विक्री करतात. हा
शेतीसाठी एक बुरख व्यवसाय देखील आहे.

गांडूळासाठी लागणारे खाद्य कमीत कमी
अर्धविर कुजलेले असते. शेतखत व शेंद्रीय खत यांचे
मिश्रण अर्धे अर्धे वापरून गांडूळ खत (Vermicompost)
तयार करता येते.

शेतकऱ्यांना यांची माहिती होऊन गांडूळ
खताचा वापर करा करता व येईल म्हणून प्रत्यक्ष
शेतकऱ्यांच्या शेतावर जाऊन या समस्येचे निराकरण
करण्यासाठी या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

या कार्यक्रमासाठी B.Sc. च्या वगिचे
विद्यार्थी उपस्थित होते.

गोरघाटे सर यांनी मार्गदर्शन केले.

Sr.No.	1.	2.	3.	4.	5.

(2016-2017)

TOPIC: FARMERS INTERACTION AND

VERMICOMPOST TECHNOLOGY

REPORTS: नावः डिडवरी व्यानिरामजी ठलाल
गांडूळ खत विषय माहिती
(Vermicompost)

कुला पाणिप्य व विस्तृत महाविद्यालयाने पुढील
शावणीला शेतकऱ्यांना सावत गांडूळ खत या
संबंधी पर्या कुली.

गांडूळ खताची निर्मिती ही ओगीही व ओठही
करू शकते. शेतकरी तसेच भूमिहीन मजुरांसाठी देखील
हा एक जोडघांदा उपयुक्त ठरतो. बाग, बगीचे, शाळा
महाविद्यालय मोठी हॉटेल्स इत्यादी सर्वत्र ठिकाणी गांडूळ
खताची निर्मिती करून तेथील पाकिमध्ये उपलब्ध
झाडांना त्याचा खत म्हणून उपयोग करता येऊ शकतो.
शेतीसाठी वापर :-

आज दिवसेंदिवस भयानक रसायनयुक्त कीटकनाशकांचा
तसेच खातांचा वापर वाढल्यामुळे जमिनीची उपलब्ध
उपजाऊक शक्ती कमी होत आहे.

जमिनीतील सूक्ष्मजीवांची संख्या घटून त्या मृतप्राय
शालेल्या आहेत. शेतजमिनीचा शैतिक, रासायनिक
व जैविकदृष्ट्या अपरिमित हानी होत आहे.

शेतकऱ्यांचा उत्पादन खर्च मोठ्या प्रमाणावर वाढला
असून तो कुजबाजारी होत आहे.

सौंदर्य खताचा आधीकाआधीक वापर शीतीत करून
 सर्व अजडवणी अडवणी मात करून घेईल. गांडूळ
 खत हे आज उपलब्ध असलेल्या सौंदर्य खतापे
 एक उत्कृष्ट खत आहे. बरेचको शेतकरी खतः
 गांडूळ खताची निमिती करून खतच्या शेतामध्ये त्या
 खताचा वापर करताना व उरलेल्या खताची विक्री
 करताना. गांडूळसाठी लागणारे खाद्य कमीत कमी
 अर्धवट हजलेले असावे. शेतखत व सौंदर्य खत
 यांचे अर्धे अर्धे वापरून गांडूळ खत (vermi compost)
 तयार करता येते.

शेतकऱ्यांना यांची माहिती होऊन गांडूळ
 खताचा वापर करता येईल म्हणून
 प्रत्यक्ष शेतकऱ्यांना शेतवरी जाऊन या
 समस्येचे निराकरण करव्यासाठी या कार्यक्रमाचे
 आधी आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमासाठी
 ड.ड.स.च्या वगैरे विद्यापीठापासून होते.
 गोरघाटे सर यांनी मार्गदर्शन केले.

Sr.No.	1	2	3	4	5

(2016-2017)

TOPIC: FARMERS INTERACTION AND

VERMICOMPOST TECHNOLOGY

REPORTS: जाव - रेशनी प्रकाश थेर
गांडुळ खत विषयी माहिती
(Vermicompost)

कृषि, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालयाने पुढील
गावातील शेतकऱ्यांच्या सोबत गांडुळ खत या संबंधी
चर्चा केली.

गांडुळ खताची निर्मिती ही कोणीही व कोठेही
करू शकतो. शेतात तसेच भूमितीन मसुरांसाठी
हेथी हा एक जोडघांघा उपयुक्त ठरतो. वाग, बगीचे,
शाळा महाविद्यालय मोठी हॉटेल्स इत्यादी सर्वत्र ठिकाणी
गांडुळ खताची निर्मिती करून, तेथील परिसरामध्ये उपयुक्त
करता येऊ शकतो. त्यांचे आविश्कार विवेचन खालीलप्रमाणे

शेतीसाठी वापर :-

आज दिवसेंदिवस अयानक रसायनयुक्त
किटकनाशकांच्या तसेच खतांच्या वापर वाढल्यामुळे
जमिनीची उपजाऊक शक्ती कमी होते, आहे. जमिनीतील
सूक्ष्मजीवांची संख्या टाढून त्या मृतप्राय झालेल्या
आहेत. शेतजमिनीची भौतिक, रासायनिक व जैविकदृष्ट्या
अपरिमित हानी होत आहे. शेतकऱ्यांच्या उत्पादन खर्च
मोठ्या प्रमाणावर वाढला असून तो कर्जवाभारी होत
आहे.

अंद्रिय खताचा अधिकारीक वापर शेतीत
करून वरील सर्व अडचणींवर मात करता येईल.

Sr.No.	1.	2.	3.
--------	----	----	----

गांडुळ खत हे आज उपलब्ध असलेल्या सैद्रिय एक उत्कृष्ट खत आहे. बरेचशे शेतकरी खतः खताची मिति करून खतःच्या शेतामध्ये त्या खताचा वापर करतात व उरलेल्या खताची विक्री करतात. हा शेतीसाठी एक पुरक व्यवसाय देखील आहे.

गांडुळासाठी लागणारे खाद्य कमीत कमी अर्धविर कुजलेले असावे. शेतखत व सैद्रिय खत यांचे मिश्रण अर्धे अर्धे वापरून गांडुळ खत (Vermicompost) तयार करता येते.

शेतकऱ्यांना यांची माहिती होऊन गांडुळ खतान्या वापर करता करता येईल म्हणून प्रत्यक्ष शेतकऱ्यांच्या शेतावर उजाडून या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमासाठी B.S.C च्या वर्गाचे विद्यार्थी उपस्थित होते.

गोरधाटे सर यांनी मार्गदर्शन केले.

Sr.No.

1.	Roshni Prakash Thee	7499311854
2.	Balkhi Gulab Kalgute	8010570433
3.	Poochi Revnath bddge	9130477394
4.	Adaji Ashok zingute	9198096590
5.	Meldhaji belliram lawade	8766511743
6.	Amteppati Devtam thalwal	9673509097
7.	Chandun Golen Balane	9545035804
8.	Mahesh Bhiktu Jame	749802954
9.	Jayshai Naik Suryawanshi	9325519351
10.	Kiran Madoli Dongarwad	8010257831
11.	Jalmeghai Gulabashen Bhute	8080257866
12.	Pratiksha Ashok Ghate	7769893649
13.	Pallavi Eupam zingute	7620544948
14.	Asmita Padmakar meshram	7066108834

(2016-2017)

TOPIC: FARMERS INTERACTION AND

VERMICOMPOST TECHNOLOGY

REPORTS:

Name - Dimpal Mahesh Wankade

(Vermicompost Technology)

'गांडुक' शेतकऱ्यांच्या खास मित्र आहे. शेतकरी शेतात अनेक प्रकारची शेती करतो. शेतातील माती आपल्या पिकांसाठी सुपिक करीत वनेल याची खिंता शेतकरी करत क असतो. गांडुक खत हा पिकाला चांगली उत्पत्ती व्हावी म्हणून मदत करतो. माती चांगली असली तर, पिक चांगली होतील. शेतात अनेक प्रकारचे किटक असतात, काही किटक शेताची नासाळी करतात, तर काही चांगले असतात.

गांडुक खत त्यातील एक आहे, त्याच्या खतामुळे पिकाला वाढ मिळते. बाजाराला अनेक प्रकारचे खत उपलब्ध आहेत पण, घरगुती खतांमध्ये म्हणजे शेताखाला गांडुक खतात छान उत्पन्न होते आणि जमिनीवर सुद्धा परिणाम घडत नाही. बाजारतील खतांमध्ये अनेक रासायनिक पदार्थ मिश्रित केले असतात आणि त्यांच्यामुळे जमिनीला हानी पोहचण्याची शक्यता आहे. पण, माणूस खार्ची असल्यामुळे त्याची खिंता करत नाही, व तेच रासायनिक खतांचा वापर करतो.

चांडुळ खत , जोण खत अश्या प्रकारे
 खत वापरण्यात काही हानी नाही , आद्यिये। काळात
 चांडुळ्याच वापर करत असत म्हणुन तर आद्यिये लोक
 जास्त काळ जगत असतात. ~~असत~~ आजच्या काळात
 जिक्डे- तिक्डे रसायनांच्या वापर करत असतात ,
 त्यामुळे लोक अनेक रोगांना बळी जातात .

खातांचा वापर करणे चांगले आहे पण
 आपण आपला व दुसऱ्यांचा विचार करणे गरजेचे आहे .
 चांडुळखातांचा वापर जास्त प्रमाणात केले पाहिजे ,
 तसेच निश्चिती दिलेल्या देगांच्या वापर केला
 पाहिजे .

निश्चिती आपल्याला रूप

दिले आहे पण आपण निश्चिती काय दिले हे आपल्याला
 समजले पाहिजे . नैसर्गिक खतांचा वापर करणे आपल्या व
 समीच्या भविष्यासाठी चांगले आहे . तंत्रज्ञानामुळे माणुस रूप
 पुढे जात आहे , आजच्या युगात सर्व शक्य झाले आहे .

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

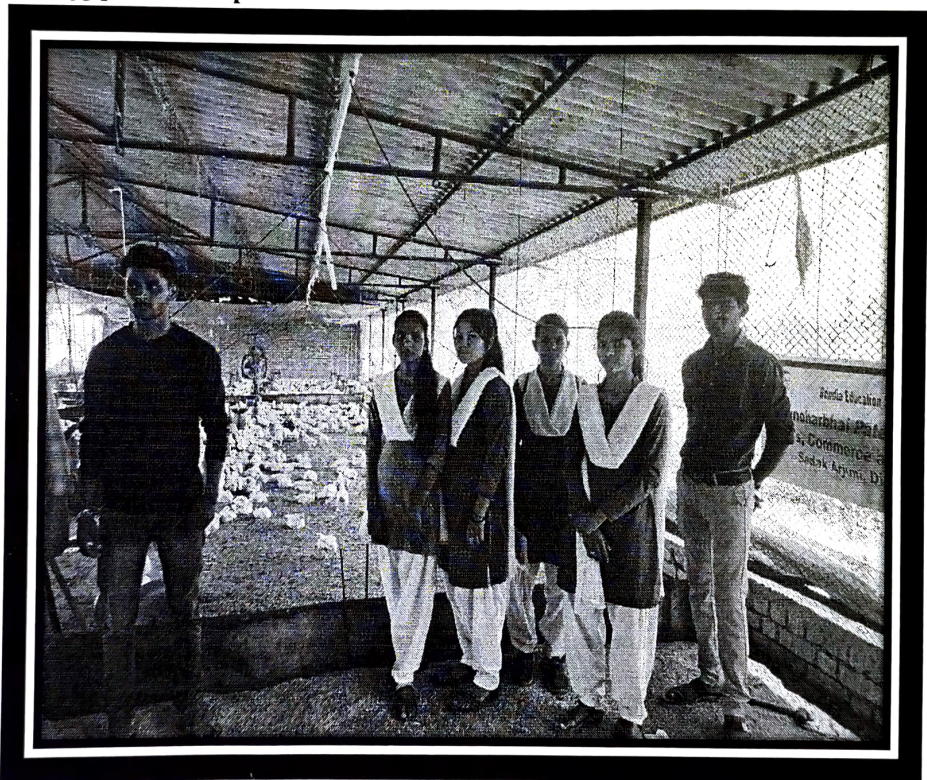
TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT POULTRY FARMING

AND

EGG PRODUCTIONS

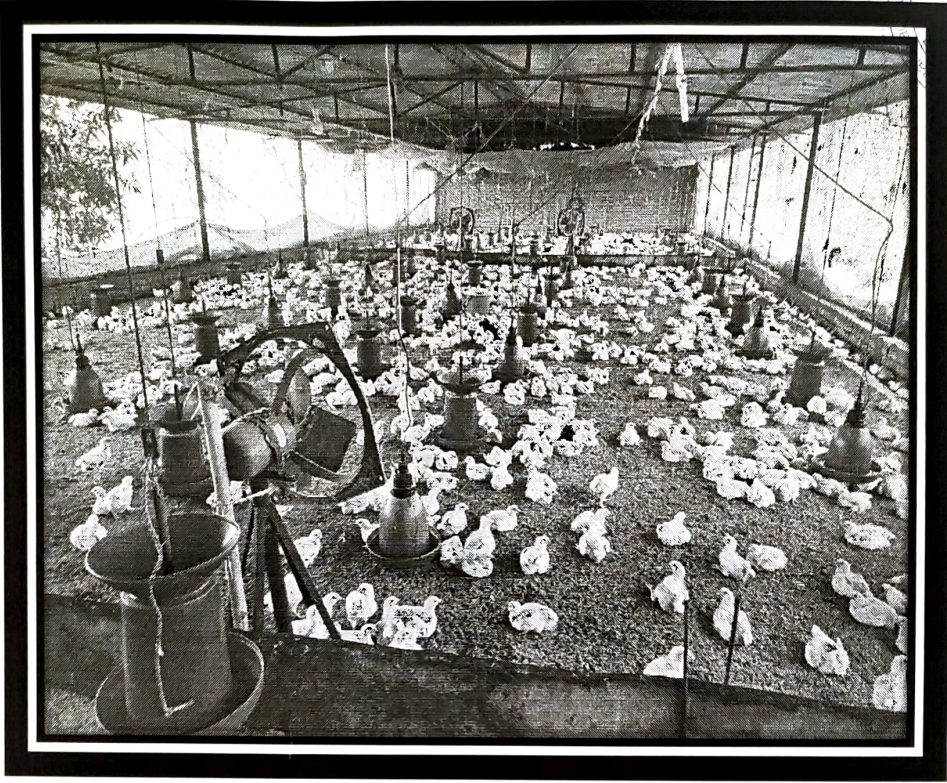
2017 - 2018

- A. Students interaction with Poultry farmers gathering information about rearing and egg production practices .

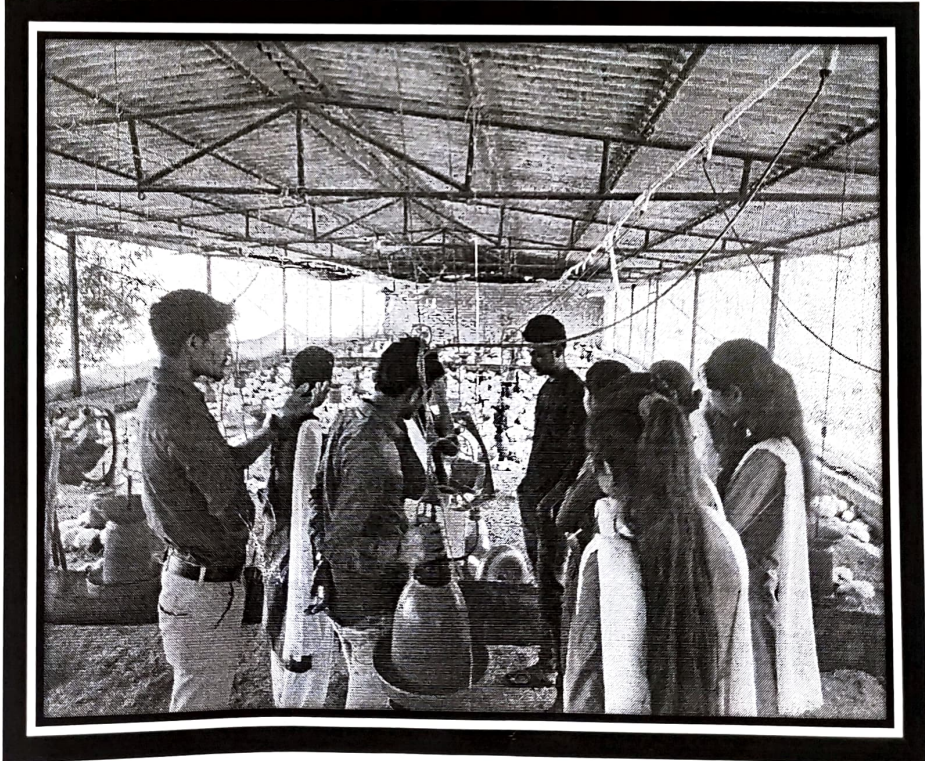

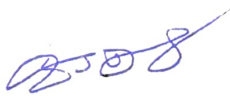
- B. Students interaction about medicinal doses giving to the poultry chicks during early rearing stages.

Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

C. Students noting down necessary information as soft skill start up business modules.

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

कोंबडीपालन व्यवसाय

कोंबडीपालन व्यवसायाचे भवितव्य हे कोंबडीघरावर बऱ्याच अंशी अवलंबून आहे. पक्षिघरासाठी जागेची निवड करताना परिसरात नैसर्गिक हवा खेळती असावी. जागा सखल भागात असावी, दलदलीची नसावी. जमीन मुरमाड असावी. जागा शहरात अथवा भरवस्तीत नसावी. पाण्याची व विजेची सोय असावी.

पक्षिघरांसाठी जमिनीच्या तुकड्याची कमीत कमी रुंदी 200 फूट असावी. पक्षिघराची दिशा ही नेहमी पूर्व - पश्चिम असावी. पक्षिघर उभारताना त्यांना लागणाऱ्या जागेचा विचार करून घर उभारावे. सुरवातीच्या काळामध्ये प्रत्येक ब्रॉयलर पक्ष्याला 0.5 चौ.फूट जागा मिळावी. नंतरच्या कालावधीमध्ये प्रति पक्षी एक चौ.फूट जागा मिळेल अशाप्रकारे घर उभारावे. उदा. 1000 ब्रॉयलर पक्ष्यांसाठी 1000 चौ.फूट जागा मिळेल अशी घरबांधणी करावी.

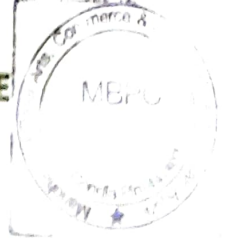
- पक्षिघराची लांबी कितीही ठेवली तरी चालते; परंतु रुंदीवर मात्र मर्यादा येते. जास्तीत जास्त 30 फूट रुंदी असलेल्या घरात योग्य वायुविजन व प्रकाश राहतो. घराचा पाया दगड व चुन्यात बांधून पक्का केल्यास घराचा टिकाऊपणा वाढतो.
- घराची जमीन आजूबाजूच्या जमीन सपाटीपेक्षा एक फूट उंचीवर असल्यास घराला ओल येत नाही, तसेच जमीन कॉंक्रीटची पक्की तयार करून घ्यावी. जुने पक्षी गेल्यानंतर शेड धुऊन स्वच्छ करण्यासाठी सोपे जाते.
- घरांना रुंदीच्या बाजूने छपरापर्यंत उंच भिंती बांधाव्या लागतात. त्या भिंतीत सहा फूट उंचीचे व तीन फूट रुंदीचे दरवाजे ठेवावेत. घराच्या लांबीच्या बाजूने एक फूट उंचीच्या विटांच्या भिंती बांधाव्यात. त्यावर पक्षिगृहात हवा आणि प्रकाश येण्यासाठी किमान सहा ते आठ फूट उंचीची छपरापर्यंत जाळी मारावी. घरांना लांबीच्या दोन्ही बाजूंस अंतरांतराने आठ फूट उंचीचे लोखंडी अगर कॉंक्रीटचे खांब उभे करावेत. त्यावर कैच्या चढवून दोन कैचीतील अंतर दहा फूट ठेवावे. कैच्यांवर दुपाखी छप्पर इतर लोखंडी अँगलच्या आधाराने बसवले जाते. दोन्ही बाजूंस छपराचा पत्रा साधारणतः चार फूट बाहेर काढल्याने ओव्हरहॅंग पक्षिगृहात येणारा पाऊस जमिनीवर पडून लिटर ओले होत नाही.
- घराची मधली उंची 12 ते 15 फूट व बाजूची उंची सात ते आठ फूट ठेवल्याने छपरास योग्य ढाळ मिळून पावसाचे पाणी झटकन ओघळून जाते. घराच्या छपराकरिता वापरण्यात येणारा पत्रा हा सिमेंटचा असावा.

गावठी कोंबड्यांमध्ये सुरवातीचे चार आठवडे पिल्लांना जपावे. पिल्ले आकाराने व वजनाने कमी (25 ते 27 ग्रॅम) असतील, तर सुरवातीच्या काळात कृत्रिमरीत्या पुरविण्यात येणारी ऊब कमी पडू देऊ नये. नाही तर पिल्लांमध्ये मरतूक होते. खासकरून नदीप्रवाहाच्या जवळचा भाग किंवा जास्त थंड हवेच्या

ठिकाणी वीजकपातीच्या कालावधीमध्ये मरतुकीचे प्रमाण 50 टक्के अधिक असते. शेतकरी यावर उपाय म्हणून पेट्रोमॅक्सच्या साह्याने उष्णता देण्याचा प्रयत्न करतात; परंतु एकंदरीत सर्व विचार केला तरी 10 ते 15 टक्के मर पिल्लांमध्ये निश्चितच धरावी लागते. दुसरी महत्त्वाची बाब म्हणजे या कोंबड्या बंदिस्त पद्धतीने पाळताना, त्यांना देण्यात येणारी जागा, खाद्य, पाणी अपुरे पडल्यास कोंबड्यांमध्ये मूलतः असलेल्या विकृतीला चालना मिळते.

शेडमध्ये प्रखर प्रकाश किंवा कोंबड्यांची गर्दी जास्त असल्यास कोंबड्या एकमेकांची पिसे उपटतात. काही वेळा एकमेकांना घायाळही करतात. यावर उपाययोजना करणे गरजेचे आहे. यासाठी पिल्ले 10 ते 12 दिवसांची असताना एकदा व त्यानंतर एक ते दीड महिने वयाच्या कालावधीत चोची बोथट करणे आवश्यक आहे. असे केल्यास, बोचण्याचे प्रमाण कमी होते. कोंबडीघरात वायुविजन चांगले असणे आवश्यक आहे. वाढीच्या कालावधीत प्रखर उजेड येणार नाही, खाद्याची भांडी बराच काळ रिकामी राहणार नाहीत याची काळजी घेऊन योग्य व्यवस्थापन असल्यास या विकृतीवर पूर्णपणे मात करता येते. या प्रमाणात कोंबड्या पाळताना गॅस ब्रुडरचा वापर करणे व्यापारी तत्वावर अधिक योग्य होईल.

M B PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUN,

DISTRICT-GONDIA. (M.S)

TOPIC : FARMER INTERACTION ABOUT POULTRY AND AGROFARM PRACTICES

Report:

शेतकऱ्यांचे घर म्हटले की पशुसंगोपन आलेच मुख्यतः गाई, म्हशी, शेळ्या आणि कुक्कुट पालन हे घरो घरी सांभाळून त्यातून शेतीला पूरक अर्थार्जन देतात। या पैकी कुक्कुट पालन हा अतिशय सोप्या कमी खर्चात कमी जागेत आणि कमी कष्टात करण्यासारखा व्यवसाय त्यातल्या त्यात, ब्रॉयलर पेक्षा गावरान कोंबडी पालन किंवा परसातील कुक्कुटपालन या विषयांमध्ये पशुपालक मित्रांनी भरपूर उत्साह दाखवला आहे. यात नियमित उत्पन्न देणारा गावरान अंडी उत्पादन हा उपव्यवसाय किंवा जोडधंदा देखील भरपूर चर्चेत आहे. आज कमी कालावधि मधे तयार होणाऱ्या गावरान क्रॉस ब्रीड्स उपलब्ध आहेत त्यापैकी काही खाली नोंदवल्या आहेत। अंडी उत्पादनासाठी कोंबड्यांच्या जातीजेव्हा आपण गावरान अंडी उत्पादनाचा विचार करतो तेव्हा काही विशिष्ट जाती आपल्या डोळ्यांन समोर येतात त्यापैकी - RIR (र्होड आइलॅंड रेड) (वजन वाढ धीम्या गतीने 6 महिन्यांनंतर अंडी उत्पादन सुरु एका चक्रात 220 ते 250 अंडी उत्पादन सर्वोत्कृष्ट लेयर) - ब्लैक अस्ट्रॉलॉर्प (सर्वोत्कृष्ट बहुपयोगी ब्रीड 3 महिन्यात 2 किलो पर्यन्त वाढ आणि एका चक्रात 160- 200 अंडी उत्पादन) - ग्रामप्रिया 180 ते 200 अंडी - देहलम रेड 200 ते 220 अंडी प्रती वर्ष उत्पादन - गिरिराज (2 महिन्यात 1 किलो वजन वाढ आणि एक अंडी चक्रात 150 अंडी उत्पादन) - वनराज (2 महिन्यात 1 किलो वजन वाढ आणि एका अंडी चक्रात 120 ते 160 अंडी उत्पादन) - कडकनाथ (औषधी गुणधर्मासाठी प्रसिद्ध देशी वाण, धीमी वजन वाढ, परंतु पौष्टिक, 5 महिन्यात 1 किलो वाढ आणि एक चक्रात 60 ते 80 अंडी उत्पादन). ह्या जाती अतिशय काटक असून उत्तम रोगप्रतिकार शक्ति अंगभूत असलेल्या आहेत. व्यवसाय कसा करालमुळात हा व्यवसाय मुक्त गोठ्या मधेच गायी-म्हेशी सोबत केला जाऊ शकतो, त्या साठी वेगळे काही करायची गरज नाही. देशी किंवा गावरान क्रॉस जाती ह्या अतिशय काटक आणि उत्तम रोगप्रतिकार क्षम असतात. कुक्कुट पालन करत असताना जातीची निवड ही तुम्ही कोणत्या मार्केट साठी व्यवसाय करू इच्छिता यावर अवलंबून आहे. मुख्य करून अंडी आणि मांस उत्पादन हे उद्दिष्ट असू शकते. [20:36, 08/03/2023] virendrasangode03: साधारण १ ते १.५ वर्गफूट (square feet) प्रति पक्षी ह्या हिशोबने आपल्या गरजेनुसार पक्क्या शेड ची उभारणी करावी. मध्यभागी 10 ते 15 फुट उंच

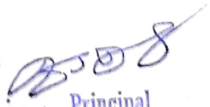
Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjun,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

अणि दोन्ही बाजूस 8 ते 10 फुट उंची ठेवावी. शेड ला 2 ते 3 फुट उंच भिंत असावी. चिकन मेश या जाळीच्या साहायाने शेड बंदिस्त करावे. जमिनीवर फरशी किंवा कोबा करावा. कोंबड्यांना मुक्त संचारासाठी शेड ला लागून मोकळी कंपाउंड जाळी मारलेली जागा असावी. नियोजन अंडी उत्पादन घेण्याच्या दृष्टीने पहिल्या दिवसा पासून स्वतंत्र नियोजन करावे. गावरान अंडी उत्पादनासाठी पक्षी संभाळताना चार मुख्य टप्प्यामध्ये व्यवसाय करावा. लागतो. गावरान जातीची किंवा गावरान क्रॉस जातीची एक दिवसाची पिल्ले घेऊन या व्यवसायची सुरुवात करावी। त्यासाठी आपल्या नाजिकच्या मध्यवर्ती अंडी उबवनि केंद्रातून पिल्ले खरेदी करावीत. १. ब्रूडिंग - ऊबब्रूडिंग कसे करालजेव्हा आपण मशीन च्या मदतीने पिल्ले जन्माला घालतो आणि विकत घेतो तेव्हा त्यांच्या सोबत त्यांची आई नसते. म्हणून त्यांना कृत्रिम उष्णता द्यावी लागते, ज्याला शास्त्रीय भाषेत ब्रूडिंग करणे असे म्हणतात. एक दिवसाच्या पिल्लाच्या अंगावर पीसे नसतात ते स्वतःचे तापमान नियंत्रित करू शकत नाहीत. यासाठी 2 व्हॉट प्रति पिल्लू एवढी कृत्रिम उष्णता त्यांना ब्रूडर मधून द्यावी. सुधारित गावरान जातीची एक दिवसाची पिल्ले आणून त्यांना कृत्रिम उष्णता दिली जाते. वयाचे एकवीस दिवस होई पर्यंत ब्रूडिंग केले जाते. या मध्ये पक्षी अत्यंत नाजूक रित्या हाताळला जातो. ब्रूडर ची उभारणी कशी करावी ब्रूडर म्हणजे कृत्रिम उष्णता देण्यासाठी तयार केलेली पेटी. ब्रूडर गोल आकाराची असावी. त्यासाठी, शक्यतो प्लास्टिक किंवा पत्र्याच्या शीट चा वापर करावा. एका ब्रूडर ची क्षमता 100 ते 200 पिलांची असावी. जास्त गर्दी होऊ देऊ नये. ब्रूडर उभारताना एक ते दीड फुट उंचीच्या प्लास्टिक किंवा पत्र्याच्या 6 ते 8 फुट लांब शीटचे दोन्ही टोक जुळवून गोल आकार द्यावा. त्या मध्ये लाकडाचा भूसा किंवा भाताचे तुस लीटर मटेरियल म्हणून वापरावे. ज्यावर वर्तमान पत्राचा थर द्यावा. यामध्ये गरजेनुसार इंकेंडेसेंट बल्ब लवावेत जेणेकरून उष्णता निर्माण होईल. ही उष्णता कमी जास्त करण्यासाठी बल्ब ची उंची दोरी च्या साहायाने कमी जास्त करण्याची सोय करावी. बल्ब ला प्लास्टिक टब किंवा पाटी च्या साहायाने आच्छादन (कव्हर) करावे जेणे करून उष्णता वाया जाणार नाही. यामध्ये गरजेनुसार खाद्याची आणि पाण्याची भांडी ठेवावित. पिल्ले फार्म वर आणण्याआधी 24 तास ब्रूडर सुरु करण योग्य रित्या चालत आहे अणि योग्य ते तापमान निर्माण करीत आहे याची खात्री करावी. ब्रूडिंग करताना घ्यावयाची काळजीहया अवस्थेत मरतुक होण्याची संभावना जास्त असते, त्यामुळे पुरेशी काळजी घेणे फार महत्वाचे असते. ब्रूडर चे तापमान योग्य राखणे. प्रामुख्याने खलील लसी देणे. लासोटा. गंभोरो. इन्फेक्शस ब्रॉकाइटिस. फौलपॉक्स. योग्य प्रमाणात प्रतिजैविक आणि जीवनसत्व द्यावीत. 18 ते 19% प्रोटीन युक्त आहार ज्याला स्टार्टर म्हणतात तो द्यावा. 21 दिवस पूर्ण होताच पिल्ले ब्रूडर मधून लीटर वर हार्डनिंग साठी सोडवित थोडी जागा वाढवावी. करण्यासाठी शेतीयोग्य क्षेत्राची गरज असते. शेतकरी कुटुंबातील व्यक्तींनी उपलब्ध क्षेत्रांपैकी ठराविक क्षेत्र चारा उत्पादन करण्यासाठी राखून बंदिस्त पद्धतीने शेळी संगोपन करणे सोईचे होईल. शेळी पालन व्यवसाय ह्या

Principal
Manoharbhair Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

उद्योगात भरपूर नफा मिळतो या कल्पनेतून काही मध्यम व उच्च मध्यमवर्गीय बेरोजगार सुशिक्षित तरुण या उद्योगाकडे आकर्षित होत आहेत. शहरलगतच्या परिसरात वाढीव दराने शेतीयोग्य जमीन खरेदी करून शेळी पालन उद्योगाची उभारणी करणे फायदेशीर ठरेल.

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Rijuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

Mahesh B. Lanje (2017-2018)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT POULTRY FARMING

AND

AGROFARM PRACTICES

REPORTS: कुकुट पालन केंद्रावर जाऊन एम.बी.पटेल कॉलेज मधील विद्यार्थ्यांची सहर भेट व कोंबडी पालन कश्या प्रकारे केल्या जाते व त्याचे स्थापना बदल माहीती अध्याय केली. सहर शीकाव हे कोहमारा जवळील खेळेगाव कोहमारा येथे विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष जाऊन भेट दिला

- ① सहर कोंबडी पालनामध्ये वायलर या हायब्रीड जातीची निवड केली आहे
- ② सहर कुकुट पालन हे 30x90 चे कोंबडी घर हे बनवले आहे.
- ③ सहर कोंबडी पालनामध्ये सध्या 3000 हजार पिल्लू हे आहेत आणि ते 1.5 kg चे आहेत
- ④ सहर कोंबडी पालनात शाळ्या हे IB कंपनीचे वापरले जाते व ते फिडर स्वरुपे दिले जाते
- ⑤ त्या मध्ये सहर शेतकऱ्याला म्हणजेच कामी हाऊस वाल्या शेतकऱ्याला कंपनीकडूनच सर्व खर्च हा दिला जातो व ते पिल्लू हे 4-5 kg चे झाल्यावर विक्री करिता दिले जाते
- ⑥ या मध्ये सहर शेतकऱ्याला मुनाका हा एक लक्ष परत मिळतो. हे अवसाय कमी खर्चाचे केल्या जाते.

सदर ठिकानाला भेट दिलावे विक्रमार्थ :-

- 1) महेश भिकराज लोणे
- 2) वल्लभ सश्याम
- 3) प्रियंका सुश्र्विंशी
- 4) अर्षद्विप कौर जसवीर सिंग गिण
- 5) किरण डोंगरवार
- 6) ललितेश भुरे
- 7) सोनम भुरे
- 8) प्रेमसंद भुरे
- 9) रोशनी भुरे
- 10) यंदन कोलमे

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

(2017-2018)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT POULTRY FARMING

AND

Arshdeep Kaur Gill

AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

Poultry Farming is the form of animal husbandry which raises domesticated birds such as chickens, ducks, turkeys and geese to produce meat or eggs for food. Poultry - mostly chickens - are farmed in great numbers. More than 60 billion chickens are killed for consumption annually. Chickens raised for eggs are known as layers, while chickens raised for meat are called broilers.

The Food and Agriculture Organization of the United Nations estimated that in 2002 there were nearly sixteen billion chickens in the world. A higher amount than any other country in the world, followed by Indonesia with 3.7 billion chickens.

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

(2017-2018)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT POULTRY FARMING

Kiran Dongarwar
AND

AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

Livestock sector of Indian economy contributing maximum in national income. The demand for poultry products is increasing fast in urban and rural areas. Poultry industry has provided income, employment and nutrition to the rural and urban people. Such industry has backward and forward linkages with high potential of economic growth. The CAGR for per capita state domestic product, eggs production, egg income state domestic product is concerned. Such disparities have grown significantly after globalization period. Now maximum farmers have started using the poultry manure for different crops. Organic crops have positive and multiple benefits on health of people, animals and dairy farming.

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

**TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT HORTICUTLURE FRUIT
PRODUCTIONS AND**

AGROFARM PARACTICS

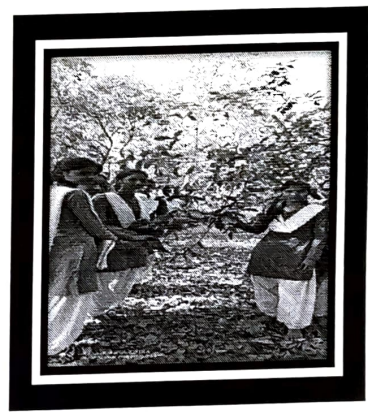
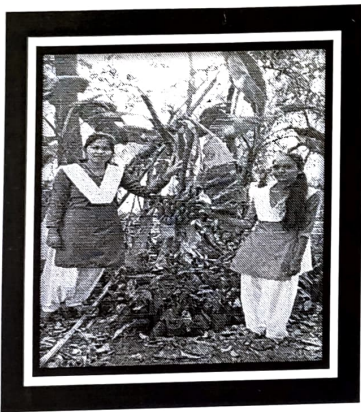
2018-2019

REPORTS:

A . Field visit by students of MB Patel College Sadak Arjuni in various Fruits Orchard

to know about Pomology in and around various villages of Sadak Arjuni like

Kosabi , Baki, Meandki, Bantola, Dawwa , etc.

**1.1 Students observing highly developed commercial varieties of Guava
and Banana at fruit orchard.**

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

1.2 : Highly developed commercial varieties of Chiku plantation in fruit orchard .

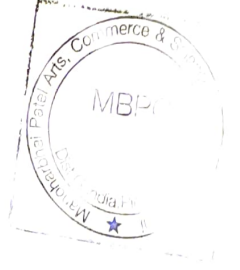
1.3 : Highly developed commercial varieties of MANGO SAPLINGS IN NURSERY
of fruit orchard

Principal
Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

M B PATEL COLLEGE OF COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUN,

DISTRICT-GONDIA. (M.S)

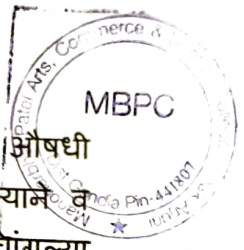
TOPIC: FARMER INTERACTION ABOUT HORTICULTURE FRUIT PRODUCTION AND AGROFARM PRACTICES

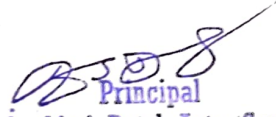
Report:

निरनिराळ्या फळे व भाजीपाल्यावर प्रक्रिया करणाऱ्या उद्योगांऐवजी विविध फळांवर प्रक्रिया करणारे उद्योग उभारले पाहिजेत. उदा. केळी, आंबा, डाळिंब, द्राक्षे, आवळा, बोर, संत्रा इत्यादी फळांच्या उत्पादनात देशात महाराष्ट्र राज्य आघाडीवर असल्याने त्यांच्यावर प्रक्रिया करणारे उद्योग उभारण्यासाठी येथे फार मोठा वाव व संधी उपलब्ध आहे. याकडे आताच सर्व सामर्थ्यासह वळणे, हे कृषि व फळबाग क्रांती खऱ्याअर्थाने यशस्वी होण्यासाठी गरजेचे आहे. आपल्याला आरोग्यासाठी फळे व भाजीपाल्याची गरज, फळे व भाजीपाला यांच्या उत्पादनाची सद्यःस्थिती समेजल व त्यांच्या उत्पादन वैशिष्ट्यांची ओळख होईल. सध्याच्या डिजिटल युगामुळे, आर्थिक उदारीकरणामुळे आणि दळणवळणाच्या साधनांमुळे जग लहान होत चालले आहे. तसेच फळे व भाजीपाला यांच्या नाशवंतपणा यामुळे त्यांच्या उत्पादनाच्या विक्री व्यवस्थापनास अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. DAWWA असे त्या गावाचे नाव असून हे गाव फळे व भाजीपाला उत्पादनात जिल्ह्यात अग्रेसर आहे. पाण्याच्या उपलब्धतेनुसार निरनिराळ्या भाजीपाला पिकांची लागवड केली जाते. यामध्ये कांदा, लसूण, वांगी, मिरची, ढोबळी, मिरची, भेंडी, गवार, कोबी, फुलकोबी, नवलकोल, कारली, दोडका, दुधीभोपळा, तांबडाभोपळा, टरबूज, खरबूज, वेगवेगळ्या शेंगवर्गीय भाज्या, मेथी, पालक, कोथिंबीर, मुळा, गाजर, बटाटा इत्यादी प्रमुख भाजीपाल्यांचा समावेश करता येईल. केळी, डाळिंब, बोर, द्राक्षे, काजू, कोकम, अंजीर, संत्री, चिकू, आंबा, पेरू, लिंबू इत्यादी फळांची लागवड यशस्वीपणे करता येते. फळे आणि भाजीपाला यांच्या विक्री व्यवस्थापनामध्ये त्यानंतरच्या काढणीपासून ते त्यांची विक्री करेपर्यंत कराव्या लागणाऱ्या सर्व गोष्टींचा समावेश होतो. काढणीनंतर त्यांच्या अंतर्गत रचनेमुळे व बाह्य कारणांमुळे ती लगेच खराब होऊ लागतात. काही फळे उदाहरणार्थ, डाळिंब, कवठ, लिंबूवर्गीय फळे काही दिवस टिकू शकतात, तर जांभाळू, स्ट्रॉबेरी, फालसा, इत्यादी फळे व काही भाजीपाला यांच्या तजेलदारपणा काढणीनंतर काही तासांतच कमी होऊन ती सुकू लागतात. त्यामुळे अशा फळांना बाजारभाव मिळत नाही. म्हणून त्यांची काढणी केल्याबरोबरच लवकरात लवकर बाजारात पोहोचली पाहिजेत. फळे आणि भाजीपाला, उत्पादकापासून तो ग्राहकांच्या हातात जाईपर्यंत 30 ते 40 टक्के उत्पादनाची नासाडी होते. फळांच्या प्रकारानुसार त्यांची परिपक्वता अवलंबून असते. फळे योग्य पक्वतेची असताना व भाजीपाला खाण्यायोग्य पक्वतेचा असताना त्यांची काढणी काळजीपूर्वक करावी.

Principal
Manoharbhaj Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

किडलेली, खरचटलेली, दबलेली फळे व भाज्या वेगळ्या कराव्यात. काही भाजीपाल्यांमध्येही औषधी गुणधर्म असल्याने तसेच त्यांच्या जीवनसत्वे आणि खनिजे मुबलक प्रमाणात असल्याने वे आपल्याकडील वैविध्यपूर्ण हवामानामुळे त्यांच्या लागवडीस मोठा वाव आहे. त्यानंतर चांगल्या मालातून आकारमान, रंग, वजन, जाती, आकर्षकपणा आणि ग्राहकांची पसंती लक्षात घेऊन त्यांची प्रतवारी केली जाते. परकीय बाजारपेठेत विक्रीसाठी तसेच देशांतर्गत दूरच्या बाजारपेठांसाठी प्रथम दर्जाचा व चांगल्या गुणवत्तेचा माल पाठविला जातो. त्यांच्या वाहतुकीत पॅकिंगकडे विशेष लक्ष पुरविणे गरजेचे असते. अन्यथा वाहतुकीत त्यांची फार नासाडी होते. सद्यःस्थितीत फलोत्पादनात भारताचा प्रथम क्रमांक आहे. फळांत नैसर्गिकपणे काढणीनंतर खराब होण्याचे प्रमाण अधिक असते. उदाहरणार्थ, आंबा, सिताफळ, स्ट्रॉबेरी, जांभूळ, फालसा, इत्यादी हे प्रमाण थोडे कमी असणारी फळे देखील आहेत, की जी थोडी जास्त दिवस टिकतात. उदाहरणार्थ, डाळिंब, कवठ, लिंबूवर्गीय फळे, इत्यादी. महाराष्ट्राला विविधतेचे हवामान लाभले आहे. केळी, डाळिंब, बोर, द्राक्षे, काजू, कोकम, अंजीर, संत्री, चिकू, आंबा, पेरू, लिंबू इत्यादी फळांची लागवड यशस्वीपणे करता येते. DAWWA तील द्राक्षे, डाळिंब व आंबे परदेशात निर्यात होतात.

Principal
Manohar Bhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

(2018-2019)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT HORTICULTURE FRUIT PRODUCTIONS AND

Name:- Piyankar Babudan Suryawanshi
AGROFARM PRACTICES

REPORTS: चिक्कू नाक तांबूस रंगाचे गोड फळ आहे याचे शास्त्रीय नाव

राचे मॅनिलाकारा ज्योटा असे आहे. चिक्कू हे फळ लोकप्रिय उष्णकटिबंधीय हिवाळा फळ आहे.

जे त्याचे मोठे चव आणि अपरिहार्य औषधी गुणधर्म आणि उपचारात्मक जायद्व्यांसाठी

मोठ्या प्रमाणात खाल्ले जाते. कॅरिबियन देशांमध्ये पहिल्यांदा लागवड केले गेले होते

असे म्हटले जाते. चिक्कू हे फळ भारत, पाकिस्तान, कॅरिबिया, थायलंड, इंडोनेशिया

व्हियतनाम, मलेशिया, बांगलादेश आणि मेक्सिको मध्ये मोठ्या प्रमाणात घेतले जाते.

चिक्कू या फळाचे झाड सरासरी १.६ मीटर (५ फूट) व्यासासह २० ते ३० मीटर

(६६ ते १०० फूट) उंच वाढू शकते. झाडाची साल पांढऱ्या चिकट लेटेक्समध्ये

स्पृष्ट आहे ज्याला चिकल म्हणतात आणि जाने मध्यम हिरवी एकतकीत अस्पृष्टतात.

चिक्कूच्या गाढ्याची गोड चव फुफ्फुज आणि स्फुरीजच्या उच्च उपस्थितीमुळे आहे.

आवळा :- आवळा हे एक असेच फळ आहे. आयुर्वेदानुसार जे आरोग्यासाठी भरपूर

जायदे देते. आवळा तटा आणि केसांसाठी नाही तर विविध आजारांवर उपचार म्हणून

काम करते. आवळा रस, पावडर आणि लोणच्यासह विविध प्रयोगांमध्ये वापरला जातो

वैदिक-आयुर्वेदात आवळा औषधी म्हणून वापरला जातो. केस निर्जिव आणि कोबळे

हीलत तेव्हा आवळ्याच्या वापराने त्यात नविन जीवन प्राप्त होते. अभ्यासानुसार

आवळा हार्निकरक जेलेस्टेरॉलची पातळी यशस्वीरीत्या कमी करू शकतो, ज्यामुळे

दृष्टी निर्दोषी राहण्यास होते. आयुर्वेदात असलेली लोक आवळा खाल्याने हाड्या

दृष्टीतील व्याखरेची पातळी कमी होऊ शकते. संशोधनानुसार आवळ्यातील अद्वितीय

घटक इन्सुलिन निर्मितीच्या प्रक्रियेला चालना देतात, ज्यामुळे मधुमेहाची लक्षणे कमी

हीलतात. आवळा सामान्यतः मध्यम प्रमाणात स्वीकारतात मानला जातो. परंतु त्याचा

जास्त प्रमाणात वापर केल्यास हिड्यांना रक्तस्राव आणि इतर समस्या उद्भवू

शकतात.

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

**TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT GOAT FARMING AND
BAMBOO AGROFARM PRACTICES**

REPORTS:

2019-2020

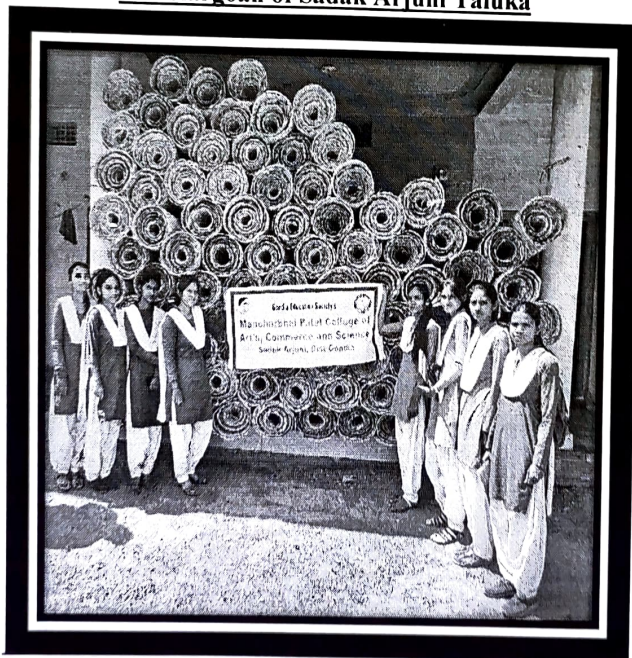
A. Field Visit of Kolargoan were MICRO, SMALL & MEDIUM ENTERPRISES runs for Livelihood by farmers like To Bamboo Made Products, Goat Farming and self entrepreneurs skills.

(Handwritten Signature)
Principal

Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

B. Students getting information about Goat Farming as sources of livelihood of farmers of Kolargoan of Sadak Arjuni Taluka

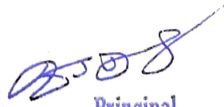

C. Bamboo making micro entrepreneurs ship run by Nariskhti Organization of Rural areas of Sadak Arjuni Taluka.

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

D. Farmer interaction about forest export of Raw BAMBOO FOR MAKING PRODUCTS.

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

शेळीपालन उद्योग

शेळी पालन व्यवस्थापन उद्योग करण्यासाठी शेळ्यांच्या दैनंदिन आहारासाठी लागणारा चारा उत्पन्न करण्यासाठी शेतीयोग्य क्षेत्राची गरज असते. शेतकरी कुटुंबातील व्यक्तींनी उपलब्ध क्षेत्रांपैकी ठराविक क्षेत्र चारा उत्पादन करण्यासाठी राखून बंदिस्त पद्धतीने शेळी संगोपन करणे सोईचे होईल.

शेळी पालन व्यवसाय ह्या उद्योगात भरपूर नफा मिळतो या कल्पनेतून काही मध्यम व उच्च मध्यमवर्गीय बेरोजगार सुशिक्षित तरुण या उद्योगाकडे आकर्षित होत आहेत. शहरलगतच्या परिसरात वाढीव दराने शेतीयोग्य जमीन खरेदी करून शेळी पालन उद्योगाची उभारणी करणे फायदेशीर ठरेल. तथापि सुरुवातीस फक्त ५०-५०, २ शेळी गटाची स्थापना करण्यासाठी प्रयत्न करावेत. त्यासाठी बँकेचे कर्ज घेण्याचे अपेक्षित असल्यास प्रकल्प अहवाल सादर करावा लागेल.

शेळी पालन व्यवसाय प्रकल्प अहवालासाठी खालील बाबी महत्त्वपूर्ण आहेत.

- शहरापासून अंतर
- दळणवळणाची सोया
- पाणी, वीजपुरवठा
- बाजारपेठ
- पशुवैद्यकीय मदत
- व्यावसायिक ज्ञान, प्रशिक्षण
- उद्योगासाठी पुरेसा वेळ
- आर्थिक गुंतवणुकीची क्षमता
- कर्जाची उपलब्धता
- मजूर, कुशल कामगार

प्रकल्प अहवाल अर्थात उद्योगाचे अंदाजपत्रक तयार करताना उपलब्ध शेतीयोग्य जमिनीचा प्रतवारी कशी आहे? सिंचनाची सोया असल्यास आठमाही किंवा बारमाही, पाण्याचा स्रोत विहीर किंवा कॅनॉल अथवा तलावाच्या पाण्याची गुणवत्ता पिण्यासाठी योग्य आहे का? इत्यादी माहिती द्यावी.

शेळ्यांसाठी सर्वत्र बाजारपेठ उपलब्ध आहेत. तथापि नजीकच्या आठवडी बाजाराच्या ठिकाणांची माहिती द्यावी. पशु वैद्यकीय मदत नजीकच्या पशु वैद्यकीय रुग्णालयातर्फे मिळू शकेल. या ठिकाणाची माहिती द्यावी. शक्य असल्यास पशु वैद्यकीय अधिकारी यांचे प्रमाणपत्र प्राप्त करावे. शेळी पालन उद्योगाचे प्रशिक्षण घेतलेले असल्यास प्रमाणपत्राची प्रत जोडावी. व्यापारी तत्वावर शेळीपालन उद्योग करण्यासाठी पूर्णवेळ द्यावा लागेल. केवळ मजुरांचे भरवशावर उद्योग यशस्वी होणार नाही. याची जाणीव ठेवावी.

शेळीपालन उद्योगाच्या स्थापनेसाठी आपण जे अंदाजपत्रक तयार करणार त्यात दिलेले विविध बाबींवरील जमाखर्चाचे आकडे वस्तुस्थितीला धरून असावेत. जास्त प्रमाणात कर्ज मिळविण्यासाठी अपेक्षापेक्षा जास्त खर्च दाखविणे योग्य नाही. तसेच शेळ्यांची करडे विक्री, दुधाची विक्री इत्यादी अपेक्षित उत्पन्न अवास्तव दाखवू नये.

शेळ्यांसाठी गोठा तयार करावा. तसेच हिरव्या चाऱ्याची लागवड शेतात करावी व नंतरच शेळ्या खरेदी कराव्या. पावसाळ्यात शेळ्या खरेदी करणे योग्य नाही. शेळ्या खरेदी शक्यतो आठवडी बाजारातून करू नये. एकाच ठिकाणी एकाच दिवशी सर्व शेळ्यांची खरेदी करू नये. पशुवैद्या मार्फत शेळ्यांची खरेदी करावी व त्याच प्रसंगी शेळ्यांचा विमा काढावा. त्यात दिरंगाई करू नये. शेळ्यांची वाहतूक खरेदीच्या ठिकाणापासून दूर अंतरावर करायची असेल तर वाहतुकीच्या कालावधीसाठी विमा काढावा. शेळ्यांसाठी गोठा उभारलेला आहे त्याचा सुद्धा विमा काढता येतो.

शेळ्या खरेदी करून गोठ्यात आणल्यानंतर पहिल्या आठवड्यात सर्वांना जंताचे औषध पाजावे व गरजेनुसार लसीकरण करून घ्यावे. सर्वच शेळ्यांची नोंद रजिस्टरमध्ये ठेवावी. प्रत्येक वर्षी शेळ्यांसाठी आवश्यक सुधारित हिरव्या चाऱ्याच्या पिकांच्या लागवडीचे नियोजन करावे. विशेषतः पैदाशीचे नियोजन करावे. शेळ्यांच्या आहारात लागणाऱ्या पशुखाद्याचे नियोजन करावे. शेतीमधील उपलब्ध चारा कमी पडत असल्यास उपयुक्त वृक्षांचा पाला उपयोगात आणता येईल किंवा शेतीमधील टाकाऊ पदार्थ कुटार वैगरे उपयोगात आणता येईल.

शेळ्यांची पचनसंस्था व त्यांचे कार्य विचारात घेतल्यास दैनंदिन आहारात शेळ्यांना प्रतिदिनी किमान एक किलो प्रत्येकी वाळलेला (सुका) चार देणे आवश्यक असते. त्यासाठी शक्यतो बाजरीचा कडबा उत्कृष्ट असतो. वाळलेले कसदार गवत देखील शेळ्या खातात. बाजरी/ ज्वारीचा कडबा शक्यतो कुटीच्या स्वरूपात द्यावा. तसेच दिवसभरातील लागणार चारा वैरण तीन ते चार वेळा विभागातून द्यावा म्हणजे वाया जाणार नाही. आहाराच्या बाबतीत शेळ्या फार चोखंदळ असतात. तेव्हा चाऱ्यात विविधता असावी. झाडांच्या फांद्या गोठ्यात टांगून ठेवाव्यात म्हणजे झाडाचा पाला ओरबाडून खाण्याचा नैसर्गिक आनंद त्यांना मिळेल.

शेळ्यांचे, करंडाचे वेळोवेळी दर आठवड्याला, पंढरवाड्याला, महिन्याला वजन घ्यावे व नोंद करावी म्हणजे त्यांच्या वजनात अपेक्षित वाढ होते किंवा नाही ते कळेल. शेळ्यांच्या संगोपनावरील खर्चाच्या सर्व नोंदी ठेवाव्यात तसेच शेळ्या, करडे, दूध, खत इत्यादी विक्रीतून मिळणाऱ्या उत्पन्नाच्या नोंदी ठेवाव्यात आजारी शेळ्यांवर उपचार करून औषधोपचार केला त्याबद्दल नोंदी ठेवाव्यात. आजारी शेळ्यांवर उपचार करून औषधोपचार केला त्याबद्दल नोंदी ठेवाव्यात पैदाशीचा हंगाम येईल तेव्हा पैदाशीस निकृष्ट असलेल्या मद्याची विल्हेवाट लावावी. जुळी करडे देणाऱ्या शेळ्या राखून ठेवाव्यात. पैदाशीचे नर दर तीन वर्षाला बदलावेत.

दरवर्षी वर्ष अखेरीस शेळीपालन उद्योगातील जमा खर्चाचा आढावा घेऊन नफा / तोटा पत्रक तयार करावे. अपेक्षित नफा मिळत नसल्यास कोणत्या विशिष्ट बाबींवर खर्च जास्त आला ते पाहिले व पुढील वर्षी त्यावर नियंत्रण ठेवावे. तसेच उत्पन्न अपेक्षेपेक्षा कमी मिळाले असल्यास विक्रीचे नियोजन करावे व योग्य बाजारपेठेत विक्री करावी. बाजारपेठेत मागणी जास्त असेल व भाव चांगले असतील तेव्हा विक्रीसाठी नर करडे उपलब्ध असावी. या दृष्टीने पैदाशीच्या कार्यक्रमाचे नियोजन करावे शक्य असल्यास अनुभवी व तज्ञांचे मार्गदर्शन घ्यावे.

स्वयंरोजगारासाठी राज्यशासन तसेच केंद्र शासनातर्फे ५० -५० २ शेळी गट योजना कार्यान्वित असून अशा शेळी गटाचे सुधारित बंदिस्त पद्धतीने संगोपन करणे अपेक्षित आहे. शेळीगटाची दैनंदिन हिरव्या चाऱ्याची गरज भागविण्यासाठी पुरेशी शेतीयोग्य जमीन आवश्यक आहे. साधारण एक हेक्टर बागायती किंवा दोन हेक्टर जिरायती जमीन चाऱ्याच्या लागवडीसाठी उपलब्ध असल्यास शेळीपालन उद्योग स्वयंपूर्ण व फायदेशीर ठरू शकेल. तथापि त्यासाठी आवश्यक असलेली गुंतवणूक करून पुरेसा वेळ देण्याची आवश्यकता आहे. सदर योजनेखाली लाभार्थींना बँकेतर्फे ७५% कर्ज पुरवठा करण्यात येतो व शासनातर्फे २५% अनुदान उपलब्ध आहे. योजना पशुसंवर्धन विभागातर्फे राबविण्यात येते. टंचाईच्या काळात साखर कारखान्याच्या परिसरात शासनातर्फे पशूंच्या तात्पुरत्या छावण्या उभारण्यात येतात. तेव्हा अशाप्रकारे प्रक्रिया केलेल्या चाऱ्याचा उपयोग करण्यात येतो. शेतकरी पशुपालक देखील याचा अवलंब गरजेनुसार करू शकतात.

शेळीपालन उद्योगाच्या स्थापनेसाठी अंदाजित खर्चाच्या केवळ ७५% रक्कम कर्जरूपाने बँकेमार्फत मिळू शकेल व उर्वरित २५% रक्कम स्वतः गुंतविण्याची तयारी असावी. निवडक लाभार्थींना शासनातर्फे अनुदान मिळते. प्रत्यक्ष शेळीपालनासाठी बँकेमार्फत कर्ज मंजूर झाल्यानंतर काही कामांना प्राधान्य द्यावे लागेल. उदा. गोठा उभारणी व चारा लागवड. शेळ्यांसाठी गोठा उभारताना सर्वत्र तांत्रिक बाबी विचारात घेऊन गोठ्यासाठी जागेची निवड करावी. सिमेंटचे पत्रे छतासाठी टिकाऊ असतात. गोठ्यात जमिनीवर मुरूम टाकून धुमस करावे. गोठ्याचे भोवताली चौकडी जाळीचे कुंपण करावे.

शेळ्यांसाठी सुधारित हिरव्या चाऱ्याची पिके घ्यावीत. त्यापैकी एकदल पिकात ज्वारी, बाजरी, मका, एनपी चार यापैकी व द्विदल पिकांपैकी तूर, मूग दशरथ इ. पैकी एक बंदिस्त पालन निवडावे रब्बी हंगामात लसूण घासाचे पीक घेता येईल. तसेच मका घेता येईल.

बांबू व्यवस्थापन उद्योग

मानवी जीवनात खाद्यान्न म्हणून ज्याचा उपयोग प्रामुख्याने केला जातो ती सर्व पिके तृणवर्गीय आहेत. ज्वारी, मका, बाजरी, गहू ही मुख्य पिके एक प्रकारे गवताचाच प्रकार आहे. याचबरोबर ऊसही गवतच म्हणून ओळखले जाते. याच पद्धतीने बांबू सुद्धा एक गवताचाच प्रकार आहे. अनादी कालापासून या बांबूचा वापर प्रामुख्याने घरासाठी केला जात आहे. झोपडी बांधण्यापासून ते आधुनिक काळातील बांबू हाउस पर्यंत याचा वापर केला जात आहे. याशिवाय घरामध्ये वापरण्यात येत असलेल्या बैठक व्यवस्थेसाठीही बांबूचा वापर केला जात आहे. तसेच बांबूच्या कोवळ्या कोंबाचा वापर भाजीसाठी आणि लोणच्यासाठीही करण्यात येतो. बांधकाम क्षेत्रात बांबूचा वापर अमर्याद पद्धतीने केला जातो. तसेच इंधन निर्मितीबरोबरच कागद उद्योगामध्येही बांबूचा वापर होत असल्याने बाजारातील बांबूची मागणी वाढतच आहे. आजच्या घडीला बांबू उद्योगातील देशातर्गत उलाढाल २५ हजार कोटींची आहे.

बांबू हे जलदगतीने वाढणारे काष्ठ गवत आहे. माणगा बांबू अशी याची ओळख असली तरी राज्यात चिवा, माणगा, कर्नाटकात सिमे, विदुर गोव्यात कोंडवा तर केरळमध्ये ओविये या स्थानिक नावाने बांबूला ओळखले जाते. उष्ण दमट प्रदेशात याची वाढ चांगली होत असली, तरी नैसर्गिक परिस्थितीशी जुळवून घेण्याची क्षमता उपजतच असल्याने पाण्याचा निचरा होणाऱ्या काळ्या, लाल मातीतही बांबूची उपज चांगली होते. पाणलोट, पाणस्थळ जमिनीवर, सागरी किनारपट्टीवर याची लागवड लाभदायी ठरते. शेताला नैसर्गिक सजीव कुंपण म्हणूनही याची लागवड करता येते. यामुळे पर्यावरण संतुलनालाही चांगली मदत होते. हवेतील प्राणवायूचे प्रमाण वाढण्यासाठी बांबू लागवडीची मोलाची मदत होते.

बांबूमधील माणगा ही प्रजाती काटेविरहित, सुटसुटीत काठ्या यामुळे प्राधान्याने या जातीचा उपयोग लागवडीसाठी केला जातो. याची उंची दहा ते बारा मीटरपर्यंत असते, टोकाशी सरळ, जास्त फांद्या नसलेले ताठ, मजबूत आणि भरीवपण असतो तर पेरातील अंतर पंधरा ते ३० सेंटीमीटर आणि व्यास अडीच ते सहा सेंटीमीटर असतो.

माणगा बांबूची वैशिष्ट्ये

* भरीव बांबू म्हणून ओळख

* प्रबळ पेरांची रचना, नैसर्गिक घनता, टिकण्यासाठी टणकपणा

* सोलण्यासाठी सुलभ असल्याने विणकामासाठी उत्कृष्ट

* लागवड व देखभाल खर्च कमी

उपयुक्तता

१ विणकाम व हस्तकलेच्या वस्तू निर्मितीसाठी

२ कागद, लगदा उद्योग, बांधकाम उद्योगामध्ये स्लॅबच्या कामांना आधारासाठी

३ द्राक्ष, टोमॅटो, केळी, मिरचीसह वेलवर्गीय भाज्यांच्या आधारासाठी

४ पिकांसह, राहत्या घरांना सजीव कुंपण

५ प्रक्रिया केलेल्या बांबूचा वापर हरितगृहे, उपाहारगृहे, हॉटेल्समध्ये केला जातो.

६ नदीकाठी, ओढ्याकाठी होत असलेली जमिनीची धूप थोपविण्यासाठी बांबू उपयुक्त ठरतो.

गृहबांधणीसाठी नैसर्गिक साधनांचा वापर वाढत चालला असून पर्यावरण पूरक म्हणून बांबूचा वापर वाढताच राहणार आहे. यामुळे बांबू लागवडीला भविष्यात चांगली बाजारपेठ उपलब्ध होणार आहे. हे ओळखून शेतीसाठी सजीव कुंपण म्हणून बांबूची लागवड एक शाश्वत उत्पन्नाचा स्रोत म्हणून याकडे पाहिले पाहिजे. आटपाडी तालुक्यात या वर्षी एक हजार एकर क्षेत्रावर बांबू लागवड केली जाणार आहे.

लागवड व व्यवस्थापन बांबू लागवड पावसाळ्यात जून-जुलै महिन्यात किंवा सिचन सुविधा असेल तर नोव्हेंबर-डिसेंबरमध्ये केली तर चालते. ३ बाय ३ मीटर किंवा १० बाय १० मीटरवर लागवड केली तर खरीप व रब्बी हंगामाची पिके घेता येतात. लागवडीसाठी दोन बाय दोन फुटांचा खड्डा काढून पाच ते दहा किलो शेणखत अथवा गांडूळ खत १०० ग्रॅम युरिया, १०० ग्रॅम सिंगल सुपर फॉस्फेट आणि ५० ग्रॅम म्युरेट ऑफ पोटॅश यांचे मिश्रण घालावे, तसेच बुरशीनाशक, वाळवी नाशकाचा वापर करून तयार रोपे लावावीत. गरजेनुसार दोन वेळा खुरपणी करावी. आठवड्यातून एक वेळ पाणी द्यावे. बांबूची काढणी कोंब आल्यापासून तिसऱ्या वर्षापासून करता येते, मात्र पूर्ण वाढ होण्यासाठी चार वर्षे वाट पाहावी लागते.

त्यापुढे तसाच बांबू ठेवला तर ठिसूळपणा वाढण्याचा धोका असतो. चांगली देखभाल असलेल्या बेटाकडून तीनचार वर्षांनंतर सरासरी आठ ते दहा बांबू मिळतात, तर पाच ते पंधरा काठ्या मिळतात. आजच्या बाजारभावाने प्रत्येक काठीचा दर ५० रुपयांच्या पुढे आहे. एक एकर बांबू लागवडीपासून दर वर्षी ७० ते ८० हजारांचे उत्पन्न मिळू शकते. तसेच बांबू मिशनने बारपूर इंडस्ट्रीशी केलेल्या करारानुसार बांबू खरेदीसाठी शाश्वत बाजारपेठ असून या ठिकाणी साडेतीन हजार रुपये प्रतिटन दर निश्चित करण्यात आला आहे. बहुवर्षीय पीक असल्याने उत्पन्न दरवर्षी मिळते. एकदा लागवड केली, की दर वर्षी मशागत, पेरणी, मेहनत, मजुरी यावर खर्च करावा लागत नाही. बांबू लागवड बिया, शाकीय, कंदाद्वारे, उतीसंवर्धित रोपाद्वारे केले जाते. शाकीय प्रजननसाठी कंद, खोड, फांदी याचा वापर करता येतो. सामाजिक वनीकरण विभागाकडून शाकीय पद्धतीचा प्रामुख्याने वापर रोप निर्मितीसाठी केला जातो.

शेतकरी मित्रांनो बांबूची एकदा लागवड केल्यास या पासून सुमारे 40 वर्षांपर्यंत उत्पादन घेता येते. सरकारदेखील बांबूच्या शेतीसाठी प्रोत्साहन देत असते कारण की याची मागणी आंतरराष्ट्रीय बाजारात कायम बनलेली असते. बांबूचा उपयोग कागद तयार करण्यासाठी केला जातो तसेच यापासून कार्बनिक कपडेदेखील बनवले जातात. कार्बनिक कपडे कॉटन पासून बनवण्यात आलेल्या कपड्या पेक्षा अधिक टिकाऊ असल्याने याची मागणी बाजारात नेहमी बनलेली असते आणि त्यामुळे बांबूच्या शेतीला खूप मोठा स्कोप प्राप्त होतो. बांबू पासून फक्त कागद आणि कपडाच बनविला जातो असे नाही तर बांबू पासून जैविक इंधन देखील अलीकडे तयार केले जात आहे जैविक इंधनाची वाढती मागणी बांबू उत्पादक शेतकऱ्यांसाठी फायदेशीर ठरत आहे. बांबूची लागवड तीन पद्धतीने केली जाते, बांबूची लागवड ही बियाणे पेरून, कलम पद्धतीने तसेच रायझोम पद्धतीने करण्यात येते. बांबूचे बियाणे खूप महाग असते शिवाय हे सहज रित्या उपलब्ध देखील होत नाही. बांबूच्या रोपाची किंमत ही त्याच्या जातीवर अवलंबून असते.

M B PATEL COLLEGE OF COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUN,

DISTRICT-GONDIA. (M.S)

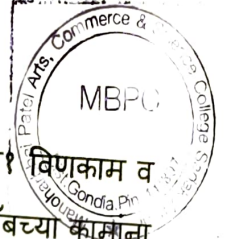

TOPIC: FARMER INTERACTION ABOUT GOAT FARMING AND BAMBOO AGROFARM PRACTICES

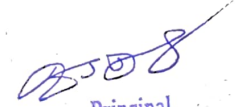
Report: Bamboo Agrofarm Practices

बांबू मानवी जीवनात खाद्यान्न म्हणून ज्याचा उपयोग प्रामुख्याने केला जातो ती सर्व पिके तृणवर्गीय आहेत. ज्वारी, मका, बाजरी, गहू ही मुख्य पिके एक प्रकारे गवताचाच प्रकार आहे. याचबरोबर ऊसही गवतच म्हणून ओळखले जाते. याच पद्धतीने बांबू सुद्धा एक गवताचाच प्रकार आहे. अनादी कालापासून या बांबूचा वापर प्रामुख्याने घरासाठी केला जात आहे. झोपडी बांधण्यापासून ते आधुनिक काळातील बांबू हाउस पर्यंत याचा वापर केला जात आहे. याशिवाय घरामध्ये वापरण्यात येत असलेल्या बैठक व्यवस्थेसाठीही बांबूचा वापर केला जात आहे. तसेच बांबूच्या कोवळ्या कोंबाचा वापर भाजीसाठी आणि लोणच्यासाठीही करण्यात येतो. बांधकाम क्षेत्रात बांबूचा वापर अमर्याद पद्धतीने केला जातो. तसेच इंधन निर्मितीबरोबरच कागद उद्योगामध्येही बांबूचा वापर होत असल्याने बाजारातील बांबूची मागणी वाढतच आहे. UKARA असे त्या गावाचे नाव असून हे गाव उत्पादनात जिल्ह्यात अग्रेसर आहे आजच्या घडीला बांबू उद्योगातील देशातर्गत उलाढाल २५ हजार कोटींची आहे. बांबू हे जलदगतीने वाढणारे काष्ठ गवत आहे. माणगा बांबू अशी याची ओळख असली तरी राज्यात चिवा, माणगा, कर्नाटकात सिमे, बिदुर गोव्यात कोंडवा तर केरळमध्ये ओविये या स्थानिक नावाने बांबूला ओळखले जाते. उष्ण दमट प्रदेशात याची वाढ चांगली होत असली, तरी नैसर्गिक परिस्थितीशी जुळवून घेण्याची क्षमता उपजतच असल्याने पाण्याचा निचरा होणाऱ्या काळ्या, लाल मातीतही बांबूची उपज चांगली होते. पाणलोट, पाणस्थळ जमिनीवर, सागरी किनारपट्टीवर याची लागवड लाभदायी ठरते. शेताला नैसर्गिक सजीव कुंपण म्हणूनही याची लागवड करता येते. यामुळे पर्यावरण संतुलनालाही चांगली मदत होते. हवेतील प्राणवायूचे प्रमाण वाढण्यासाठी बांबू लागवडीची मोलाची मदत होते. बांबूमधील माणगा ही प्रजाती काटेविरहित, सुटसुटीत काठ्या यामुळे प्राधान्याने या जातीचा उपयोग लागवडीसाठी केला जातो. याची उंची दहा ते बारा मीटरपर्यंत असते, टोकाशी सरळ, जास्त फांद्या नसलेले ताठ, मजबूत आणि भरीवपण असतो तर पेरातील अंतर पंधरा ते ३० सेंटीमीटर आणि व्यास अडीच ते सहा सेंटीमीटर असतो. माणगा बांबूची वैशिष्ट्ये* भरीव बांबू म्हणून ओळख* प्रबळ पेरांची रचना, नैसर्गिक घनता, टिकण्यासाठी टणकपणा* सोलण्यासाठी

Principal
Manoharbhair Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

सुलभ असल्याने विणकामासाठी उत्कृष्ट* लागवड व देखभाल खर्च कमीउपयुक्तता! विणकाम व हस्तकलेच्या वस्तू निर्मितीसाठीर कागद, लगदा उद्योग, बांधकाम उद्योगामध्ये स्लॅबच्या कामांना आधारसाठी३ द्राक्ष, टोमॅटो, केळी, मिरचीसह वेलवर्गीय भाज्यांच्या आधारासाठी ४ पिकांसह, राहत्या घरांना सजीव कुंपण५ प्रक्रिया केलेल्या बांबूचा वापर हरितगृहे, उपाहारगृहे, हॉटेल्समध्ये केला जातो.६ नदीकाठी, ओढयाकाठी होत असलेली जमिनीची धूप थोपविण्यासाठी बांबू उपयुक्त ठरतो.गृहबांधणीसाठी नैसर्गिक साधनांचा वापर वाढत चालला असून पर्यावरण पूरक म्हणून बांबूचा वापर वाढताच राहणार आहे. यामुळे बांबू लागवडीला भविष्यात चांगली बाजारपेठ उपलब्ध होणार आहे. हे ओळखून शेतीसाठी सजीव कुंपण म्हणून बांबूची लागवड एक शाश्वत उत्पन्नाचा स्रोत म्हणून याकडे पाहिले पाहिजे. आटपाडी तालुक्यात या वर्षी एक हजार एकर क्षेत्रावर बांबू लागवड केली जाणार आहे. विलास काळे, विभागीय वन अधिकारी, सामाजिक वनीकरण विभाग, सांगली.लागवड व व्यवस्थापन बांबू लागवड पावसाळ्यात जून-जुलै महिन्यात किंवा सिचन सुविधा असेल तर नोव्हेंबर-डिसेंबरमध्ये केली तर चालते. ३ बाय ३ मीटर किंवा १० बाय १० मीटरवर लागवड केली तर खरीप व रब्बी हंगामाची पिके घेता येतात. लागवडीसाठी दोन बाय दोन फुटांचा खड्डा काढून पाच ते दहा किलो शेणखत अथवा गांडूळ खत १०० ग्रॅम युरिया, १०० ग्रॅम सिंगल सुपर फॉस्फेट आणि ५० ग्रॅम म्युरेट ऑफ पोटॅश यांचे मिश्रण घालावे, तसेच बुरशीनाशक, वाळवी नाशकाचा वापर करून तयार रोपे लावावीत. गरजेनुसार दोन वेळा खुरपणी करावी. आठवड्यातून एक वेळ पाणी द्यावे. बांबूची काढणी कोंब आल्यापासून तिसऱ्या वर्षीपासून करता येते, मात्र पूर्ण वाढ होण्यासाठी चार वर्षे वाट पाहावी लागते. त्यापुढे तसाच बांबू ठेवला तर ठिसूळपणा वाढण्याचा धोका असतो. चांगली देखभाल असलेल्या बेटाकडून तीनचार वर्षांनंतर सरासरी आठ ते दहा बांबू मिळतात, तर पाच ते पंधरा काठया मिळतात. आजच्या बाजारभावाने प्रत्येक काठीचा दर ५० रुपयांच्या पुढे आहे. एक एकर बांबू लागवडीपासून दर वर्षी ७० ते ८० हजारांचे उत्पन्न मिळू शकते. तसेच बांबू मिशनने बारपूर इंडस्ट्रीशी केलेल्या करारानुसार बांबू खरेदीसाठी शाश्वत बाजारपेठ असून या ठिकाणी साडेतीन हजार रुपये प्रतिटन दर निश्चित करण्यात आला आहे. बहुवर्षीय पीक असल्याने उत्पन्न दरवर्षी मिळते. एकदा लागवड केली, की दर वर्षी मशागत, पेरणी, मेहनत, मजुरी यावर खर्च करावा लागत नाही. बांबू लागवड बिया, शाकीय, कंदाद्वारे, उतीसंवर्धित रोपाद्वारे केले जाते. शाकीय प्रजननसाठी कंद, खोड, फांदी याचा वापर करता येतो. सामाजिक वनीकरण विभागाकडून शाकीय पद्धतीचा प्रामुख्याने वापर रोप निर्मितीसाठी केला जातो.

Principal
Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

Goat Farming Practices:

शेळी पालन व्यवस्थापन उद्योग करण्यासाठी शेळ्यांच्या दैनंदिन आहारासाठी लागणारा चारा उत्पन्न करण्यासाठी शेतीयोग्य क्षेत्राची गरज असते. शेतकरी कुटुंबातील व्यक्तींनी उपलब्ध क्षेत्रांपैकी ठराविक क्षेत्र चारा उत्पादन करण्यासाठी राखून बंदिस्त पद्धतीने शेळी संगोपन करणे सोईचे होईल. शेळी पालन व्यवसाय ह्या उद्योगात भरपूर नफा मिळतो या कल्पनेतून काही मध्यम व उच्च मध्यमवर्गीय बेरोजगार सुशिक्षित तरुण या उद्योगाकडे आकर्षित होत आहेत. UKARA असे त्या गावाचे नाव असून हे गाव शेळी उत्पादनात जिल्ह्यात अग्रेसर आहे. शहरलगतच्या परिसरात वाढीव दराने शेतीयोग्य जमीन खरेदी करून शेळी पालन उद्योगाची उभारणी करणे फायदेशीर ठरेल. तथापि सुरुवातीस फक्त ५०-५०, २ शेळी गटाची स्थापना करण्यासाठी प्रयत्न करावेत. त्यासाठी बँकेचे कर्ज घेण्याचे अपेक्षित असल्यास प्रकल्प अहवाल सादर करावा लागेल. शेळी पालन व्यवसाय प्रकल्प अहवालासाठी खालील बाबी महत्त्वपूर्ण आहेत. शहरापासून अंतरदळणवळणाची सोयापाणी, वीजपुरवठाबाजारपेठपशुवैद्यकीय मदतव्यावसायिक ज्ञान, प्रशिक्षणउद्योगासाठी पुरेसा वेळआर्थिक गुंतवणुकीची क्षमताकर्जाची उपलब्धतामजूर, कुशल कामगारप्रकल्प अहवाल अर्थात उद्योगाचे अंदाजपत्रक तयार करताना उपलब्ध शेतीयोग्य जमिनीचा प्रतवारी कशी आहे? सिंचनाची सोया असल्यास आठमाही किंवा बारमाही, पाण्याचा स्रोत विहीर किंवा कॅनॉल अथवा तलावाच्या पाण्याची गुणवत्ता पिण्यासाठी योग्य आहे का? इत्यादी माहिती द्यावी. शेळ्यांसाठी सर्वत्र बाजारपेठ उपलब्ध आहेत. तथापि नजीकच्या आठवडी बाजाराच्या ठिकाणांची माहिती द्यावी. पशु वैद्यकीय मदत नजीकच्या पशु वैद्यकीय रुग्णालयातर्फे मिळू शकेल. या ठिकाणाची माहिती द्यावी. शक्य असल्यास पशु वैद्यकीय अधिकारी यांचे प्रमाणपत्र प्राप्त करावे. शेळी पालन उद्योगाचे प्रशिक्षण घेतलेले असल्यास प्रमाणपत्राची प्रत जोडावी. व्यापारी तत्वावर शेळीपालन उद्योग करण्यासाठी पूर्णवेळ द्यावा लागेल. केवळ मजुरांचे भरवशावर उद्योग यशस्वी होणार नाही. याची जाणीव ठेवावी. शेळीपालन उद्योगाच्या स्थापनेसाठी आपण जे अंदाजपत्रक तयार करणार त्यात दिलेले विविध बाबींवरील जमाखर्चाचे आकडे वस्तुस्थितीला धरून असावेत. जास्त प्रमाणात कर्ज मिळविण्यासाठी अपेक्षापेक्षा जास्त खर्च दाखविणे योग्य नाही. तसेच शेळ्यांची करडे विक्री, दुधाची विक्री इत्यादी अपेक्षित उत्पन्न अवास्तव दाखवू नये. शेळीपालन उद्योगाच्या स्थापनेसाठी अंदाजित खर्चाच्या केवळ ७५% रक्कम कर्जरूपाने बँकेमार्फत मिळू शकेल व उर्वरित २५% रक्कम स्वतः गुंतविण्याची तयारी असावी. निवडक लाभार्थीना शासनातर्फे अनुदान मिळते. प्रत्यक्ष शेळीपालनासाठी बँकेमार्फत कर्ज मंजूर झाल्यानंतर काही कामांना प्राधान्य द्यावे लागेल. उदा. गोठा उभारणी व चारा लागवड. शेळ्यांसाठी गोठा उभारताना सर्वत्र तांत्रिक बाबी विचारात घेऊन गोठ्यासाठी जागेची निवड

Principal

Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

ग्रावी सिमेंटचे पत्रे छतासाठी टिकाऊ असतात. गोंठ्यात जमिनीवर मुरूम टाकून पुमस करावे.
गोंठ्याचे भोवताली चौकडी जाळीचे कुंपण करावे. शेळ्यासाठी सुधारित हिरव्या चान्याची पिके घ्यावीत.
त्यापैकी एकदोन पिकात ज्वारी, बाजरी, मका, एनपी चार यापैकी व दविटल पिकांपैकी तूर, मूग दशरथ

Principal
Maharajshi Pooji Arts, Commerce
& Science College, Solat Rajpur,
Dist. Gondia, Pin Code - 461002

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

(2019-2020)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT GOAT FARMING AND

AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

Name of student:- Sonam Sudeshan Bhuze

शेळीपालन व्यवसाय हा पुढे कायदेशीर व्यवसाय आहे, या व्यवसायातून भरपूर नफा कमावता येतो. शेतासोबतच शेळीपालनही अगदी सधम करता येतो. शेताच्या धानसासोबतच पशुपालन करणारे अनेक शेतकरी आहेत. शेताही काही सोप्या प्रक्रियेच्या मदतीने हा फार्म सुरू करू शकता आता पैसे कुमवू शकता. येथे शेळीपालनासाठी संधांहीत आवश्यक माहितीचे लोकी केले जाते आहे. आजच्या माहितीच्या आधारे तुम्ही शेळी पालन व्यवसाय करवा. अजरी तुम्हाला शेळी पालनाविषयी संपूर्ण माहिती घेण्यासाठी वरती भरतात शेळीपालनाचा आलेख अपाठ्याने जाळा आहे. शाही-मध्याच्या तुलनेत अगदी कमी खर्चात करायला येते. शेळीपालन हा लहान आणो मध्यमवर्गीय शेतकऱ्यांसाठी वरदानाप्रमाणे कमी आहे. शेळीपालन प्रस्थाकरेवर माहिती नाही सधम करता येते.

२०१९ मध्ये सांगलेल्या आकडेवारीनुसार शेळ्यांच्या संख्येत सुमारे १० टक्क्यांनी वाढ झाली आहे. सध्या शेळ्यांची संख्या सुमारे ७ कोटींवर पोहोचली आहे.

भारतात सर्वाधिक शेळीपालन राजस्थान, पश्चिम आर्वा कश्मीर, लजख, मध्यकश्मीर, हिमाचल प्रदेश, उत्तर प्रदेश, बिहार, झारखंड, मध्य प्रदेश आणी छत्तागडमध्ये केले जाते. शेळीपालन व्यवसाय सुरुवातीचा खर्च कमी असतो आणी लोखी खर्चातच शेळीपालन देवाण कमी खर्चात असतो. शेळीपालनासाठी शासनाकडून मदत मिळते.

(2019 - 2020)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT GOAT FARMING AND

AGROFARM PRACTICES

REPORTS: नाव :- पद्मवी रूपराम सिंगरे

शेळीपालन व्यवसाय :-

शेळी पालन व्यवसाय कसा सुरु करावा.
शेळी पालन व्यवसाय हा एक कायदेशीर व्यवसाय हा
एक कायदेशीर व्यवसाय हा आहे. या व्यवसायातून संपूर्ण
नफा कमावला जाऊ शकतो.

शेतविशेषीय शेळीपालन हे सलज करता येऊ शकते शेळीच्या
कामासोबत पशुपालन करतारे अनेक शेतकरी आहेत.
कोणत्याही व्यक्ती हा व्यवसाय सलज आणि सोप्या
पध्दतीने सुरु करू शकते.

भारतामध्ये हा व्यवसाय करणे खूप सोपे आहे कारण
ही भारता शेतप्रधान देश आहे त्यामुळे शेतसोबतच
शेळीपालन देखील हा व्यवसाय केला जाऊ शकतो.

जर कुठही भारतामध्ये शेळीपालन व्यवसाय करण्याचा
विचार करत असाल तर हा विचार खूपच चांगला आहे
कारण ही शेळीपालन हा खूपच कमी किमतीमध्ये चालू
करता येणारा व्यवसाय आहे. शेळी पालन करण्यासाठी
थोडीशी जागेची आवश्यकता असते शेतकरी हा विजनेस
सलज आणि सोप्या पध्दतीने करू शकतात.

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

(2019-2020)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT GOAT FARMING AND
AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

Name of students :- Damaeshani Sudarshan Bhumre.

शेती पालन माहिती :- भारत हा एक कृषिप्रधान देश आहे आणि आपल्या देशातील जवळजवळ 50% पेक्षा जास्त लोक शेतीवर अवलंबून आहेत.

आज काही लोकांकडे खूप कमी जमीन आहे.

आज आपल्याला माहित आहे की दुसरी शेती करून पोट भरणे खूप कठीण आहे कारण ही आज काही लोकांकडे खूप कमी जमीन आहे.

सध्या जमिनीमध्ये पिकू चांगले आले तर त्याच्या हमीभाव भेटत नाही, काही वेळा चांगले आले पिकू आले तर अवकाळी पिकसोबत खूप लुकसान होते. आज महाराष्ट्रात काही जिल्हे आहेत त्यामध्ये सारखा दुष्काळ किंवा पाऊस पडत नाही.

त्यामुळे हे लोक शेती करत-करत जोड व्यक्ताय अव्यावा विचार करत असतात. आणि काही लोक करत आहेत. या मध्ये दूध व्यक्ताय, शेती पालन, शेवडी पालन श्यादी.

ज्यांना शेती पालन कमी आहे व शेतीला जोड व्यक्ताय म्हणून शेती पालन हा एक चांगला शेतीपूरक व्यक्ताय आहे.

शेळीपालन हा व्यवसाय फायदेशीर आहे.
या व्यवसायात भरपूर पैसे उमावण्याची हमता आहे.
शेळीपालन ही एक सोपी प्रक्रिया आहे. जि शेताशी जेव
जोडू शकते.

अनेक शेताकरी शेतासोबतच पुरुशुपालनाचे काम करतात.
जेवढी हा कामी सुरु सुरु शकतो आणि ठाई सोब्या प्रक्रियेचा
अनुसरण करून पैसे कमवू शकतो.
शेळीपालनाची आवश्यक माहिती येथे दिली आहे.

आपल्या देशात शेळ्यांच्या विविध जाती आहेत.
ज्यांची नावे खाली सूचीबद्ध आहेत. यापैकी कोणतीही
शेळीपालन पुढाला तुम्हाला तुम्हा शेळीपालन व्यवसाय सुरु करण्यास
मदत करू शकते.

उस्मानाबादी जातीच्या शेळ्या दूध आणि मांस देण्यासाठी
वापरतात. या शेळ्या जातीची माळेय. महाराष्ट्रात आहे.

शेळ्यांची ही जात साधारणपणे वर्षातून दोनदा पुजनन
करते. या प्रक्रियेदरम्यान लुके किंवा तिपाट (तीन मुले)
देखील जन्माला येतात.

नजिकच्या भागात उस्मानाबादी शेळ्यांची किंमत
२६० रुपये प्रति डिली, तर शरकीची किंमत ३००
रुपये प्रति डिली आहे.

Sr.No.				
1.	Damashai	Sudanshan	Bh...	8080257866
2.	vedika	sudashiv	vitt...	7666966585
3.	Payal	Bhojraj	Baddale	9823339986
4.	Supriya	Suresh	Putale.	9359715387
5.	Asmita	Rachmekam	Meshrara	7066108834
6.	Dimpal	Mahesh	wankade	8412023019
7.	Pallavi	Rupam	Zingare	7820594843
8.	Aditi	Ashak	Zingare	9158096590
9.	Madhuri	Baliram	Tawade	8766511743
10.	Amrapali	Devam	Takhal	9672509097
11.	Poachi	Revnath	Hadge	9120477394
12.	Priyanka	Babudan	SuryaWanshi	9307355210
13.	payal	vingyak	Neware	9372410265
14.	shehad	Anil	Karalkar	9307813706
15.	sonam	sudanshan	Bh...	8080257866.

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT GOAT FARMING AND
AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

Name of Student :- vedika Sadashiv vitthal

bamboo culture :- आजकाल शेतकरी ज्या पद्धती अतलंत
बांबू संस्कृती व करीत आहे तशाच शेतीच्या नवीन पद्धती आपणही
शेती पालन अवलंबायला द्यात. पारंपारीक पिके सांगण्याची
लागवड आपल्यासाठी चांगली कल्पना असू शकते.

आम्ही भंडारा जिल्ह्यामध्ये उकारा हे गाव हे
भेट दिली तर त्यांची बांबू व्यवसाय व शेती पालन
व्यवसाय बद्दल आम्हाला माहिती दिली.
बांबू व्यवसाया बद्दल त्यांनी आम्हाला सांगितली
की ह्या व्यवसायामध्ये थोडा वेळ लागतो, परंतु त्यातून
चांगले पैसे उमरू शकता.

आता बांबू लागवडीचे नियम पूर्वीपेक्षा बरेच
सोपे झाले आहेत, अशा परिस्थितीत आपण त्याचा लाभ
घेऊ शकतो.

त्यांनी आम्हाला सांगितले बांबूची लागवड ही एक
हंगामातील शेती नाही, यासाठी आपल्याला बराच वेळ
द्यावा लागतो. बांबूच्या शेतीसाठी सुमारे 4 वर्षे लागतात.
बरेच शेतकरी त्यांच्या लागवडीबरोबरच काही इतर शेती
देखील करतात जे सधजपणे मध्यमामाी उेली नाते.
तीन वर्षात प्रत्येक झाडाची सरासरी किंमत 240 रुपये
असते.

शेती सुरू करण्यापूर्वी बांबूच्या बागांची माहिती
द्यावी लागेल त्यानंतर आपल्याला कोणत्या प्रकारचे
बांबू लागवडीचे आहेत आणि आपण ते बाजारात ते
कसे विकणार आहेत हे ठरवावे लागेल. वास्तविक,
बांबूच्या 136 प्रजाती आहेत

शेळीपालन हे गार्ड म्हशीपेक्षा सोपे आणि स्वस्त
आहे कमी लागण आणि मर्यादीत आळणी होऊन
हा व्यतसायु अधिक नफा मिळवू शकता. बाजारात
यांची मागणी जास्त आहे. शेळी विकताना
शेतकऱ्यांना कोणतीही गोंसोयु होत नाही
हे बाजारात खूप लोकर आणि सहज विकले
जाते.

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE
SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA
MAHARASHTRA

FIELD EXCURSION TOUR OF STUDETS OF MBPC SADAK ARJUNI
AND FARMERS INTERACTION ABOUT SERICULTURE

AND SILK YARN PRODUCTION

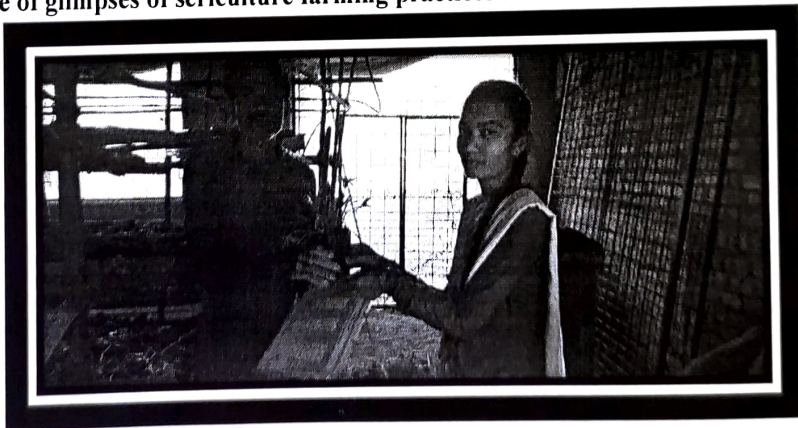
AGROFARM PARACTICS

2020 - 2021

A. Students Interaction with Sericulture Farmers Gathering Information about Sericulture Practices and Rearing Technology At Ukara Vilage near SAKOLI.

B. Some of glimpses of sericulture farming practices .

Principal
Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

C. Mulberry plantation feed of silkworm farm vist of Moriculture at Ukara field.

D. Pruning operation in hands on training for students at Moriculture filed *Morus alba*.

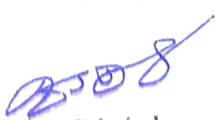
Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

C. Mulberry plantation feed of silkworm farm vist of Moriculture at Ukara field.

D. Pruning operation in hands on training for students at Moriculture filed *Morus alba*.

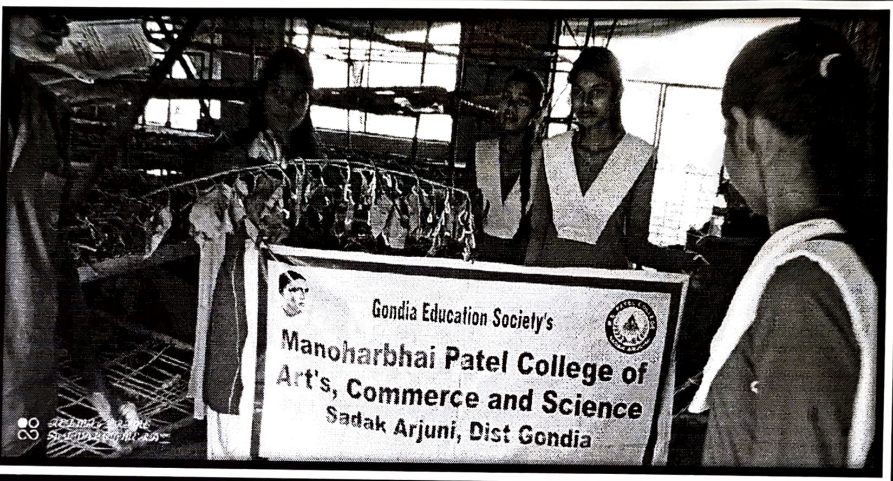

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sakinaka, Rajmaji,
Dist. Gondia, Pin Code - 491007

E. SILKWORM BOMBYX MORI REARING IN FARMS

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

F. GLIMPSES OF STUDENTS GETTING INTERACT ND GATHERING USEFUL INFORMATIO ABOUT SERICULTURE.

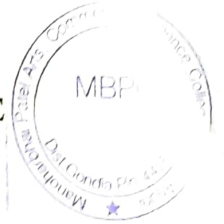
2508

Principal
Manoharbhair Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERC E AND SCIECNE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

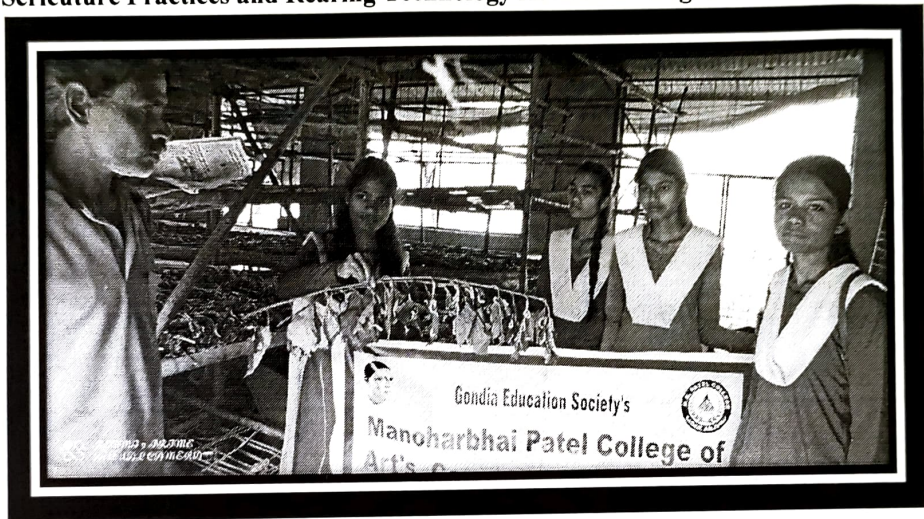

**FIELD EXCURSION TOUR OF STUDETS OF MBPC SADAK ARJUNI
AND FARMERS INTERACTION ABOUT SERICULTURE**

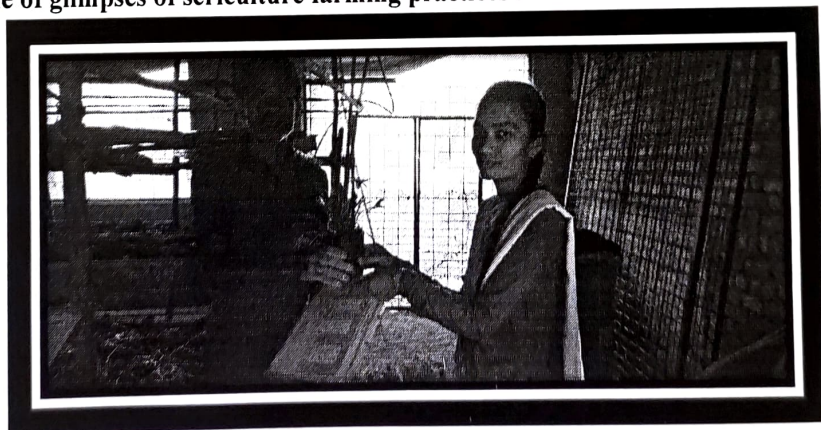
AND SILK YARN PRODUCTION

AGROFARM PARACTICS

- A. Students Interaction with Sericulture Farmers Gathering Information about Sericulture Practices and Rearing Technology At Ukara Vilage near SAKOLI.**

- B. Some of glimpses of sericulture farming practices .**

VBSD
Principal
Manoharbhair Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

M B PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

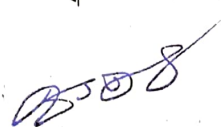
SADAK ARJUN,

DISTRICT-GONDIA. (M.S)

TOPIC: FARMER INTERACTION ABOUT SERICULTURE AND AGROFARM PRACTICES

Report: Sericulture & Agrofarm Practices

पारंपारिक शेतीला आधुनिकतेची जोड देत जिल्ह्यातील शेतकरी आता शाश्वत आणि जास्त उत्पादन देणाऱ्या तुतीची शेती करत आहेत. शेतकऱ्यांनी रेशीम शेतीतून (Silk Farming) आधुनिक क्रांती घडवत आपल्या गावाचा आर्थिक गाडा रूढावर आणला आहे. PARSODI असे त्या गावाचे नाव असून हे गाव रेशम उत्पादनात जिल्ह्यात अग्रेसर आहे. रेशीम शेतीच्या माध्यमातून येथील शेतकरी लोखोंचे उत्पादन मिळवत आहेत. जिल्ह्यातील खामकरवाडी गावातील शेतकऱ्यांनी पारंपारिक शेतीला फाटा देत आधुनिक शेतीचे पर्याय स्वीकारले आहेत. पारंपारिक शेती करत असताना खूप कष्ट करावे लागते आणि हवा तसा मोबदला देखील मिळत नसल्याने शेतकऱ्यांच्या आर्थिक स्थितीत सुधारणा होत नाही. ही बाब ओळखून येथील शेतकऱ्यांनी आधुनिक शेती करित शेतात तुतीची लागवड केली आहे. शेती करत असताना एखाद्या जोड व्यवसायाची साथ नक्की असावी. आज शेती व्यतिरिक्त पशुसंवर्धन, कुकुट पालन, शेळीपालन असे जोडधंदे घेतले जातात. नवीन युगाचे नवीन व्यवसाय म्हणजेच रेशीम शेती. हा व्यवसाय अगदी कमी खर्चात करता येतो. आज रेशीम शेतीमध्ये शेतकऱ्यांना कमीत कमी खर्चात व कमीत कमी वेळेत सर्वात जास्त उत्पन्न घेता येते. हे रेशम उत्पादनात जिल्ह्यात अग्रेसर आहे. रेशमचे गाव अशी या गावाची नवी ओळख बनत आहे. खामकरवाडी या गावतील अनेक नागरिकांचा व्यवसाय हा शेतीचं. गावाची लोकसंख्या देखील जवळपास जेमतेम दीड हजार. जवळपास सर्वच शेतकरी हे अल्पभूधारक असल्याने पारंपारिक पद्धतीने शेती करणे शेतकऱ्यांना फायद्याचे ठरत नव्हते. जमिनीची आद्रताही कमकुवत असल्याने नगदी पिकांना म्हणावा तेवढा उतार पडत नसायचा. त्यामुळे गावातीलच काही शेतकऱ्यांनी शेतात नवनवीन प्रयोग करायला सुरुवात केली. गावात सर्वप्रथम पंकज लुगडे आणि त्यांच्या बंधूंनी 9 वर्षांपूर्वी आपल्या शेतात दीड एकर तुतीची लागवड केली. सोयाबीन, हरभरा, गहू आणि ज्वारी यांसारख्या पिकांसाठी कष्ट खूप आणि हवा तेवढा मोबदला ही मिळत नसे. म्हणून खामकरवाडी या गावातील शेतकऱ्यांनी पारंपारिक शेती न करता विकसित शेती करण्याचा निर्णय घेतला आहे.

Principal
Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

M B PATEL COLLEGE OF COMMERCE AND SCIENCE

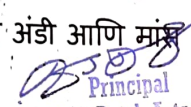
SADAK ARJUN,

DISTRICT-GONDIA. (M.S)

TOPIC : FARMER INTERACTION ABOUT POULTRY FARMING AND EGG PRODUCTION

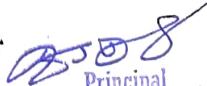
Report:

शेतकऱ्यांचे घर म्हटले की पशुसंगोपन आलेच मुख्यतः गाई, म्हशी, शेळ्या आणि कुक्कुट पालन हे घरो घरी सांभाळून त्यातून शेतीला पूरक अर्थाजर्जन देतात. या पैकी कुक्कुट पालन हा अतिशय सोप्या कमी खर्चात कमी जागेत आणि कमी कष्टात करण्यासारखा व्यवसाय आहे. HIRDAMALI असे त्या गावाचे नाव असून हे गाव कुक्कुट पालन उत्पादनात जिल्ह्यात अग्रेसर आहे. त्यातल्या त्यात, ब्रॉयलर पेक्षा गावरान कोंबडी पालन किंवा परसातील कुक्कुटपालन या विषयांमध्ये पशुपालक मित्रांनी भरपूर उत्साह दाखवला आहे. यात नियमित उत्पन्न देणारा गावरान अंडी उत्पादन हा उपव्यवसाय किंवा जोडधंदा देखील भरपूर चर्चेत आहे. आज कमी कालावधि मधे तयार होणाऱ्या गावरान क्रॉस ब्रीड्स उपलब्ध आहेत त्यापैकी काही खाली नोंदवल्या आहेत। अंडी उत्पादनासाठी कोंबड्यांच्या जातीजेव्हा आपण गावरान अंडी उत्पादनाचा विचार करतो तेव्हा काही विशिष्ट जाती आपल्या डोळ्यांन समोर येतात त्यापैकी - RIR (र्होड आइलॅंड रेड) (वजन वाढ धीम्या गतीने 6 महिन्यांनंतर अंडी उत्पादन सुरु एका चक्रात 220 ते 250 अंडी उत्पादन सर्वोत्कृष्ट लेयर) - ब्लैक अस्ट्रॉलॉर्प (सर्वोत्कृष्ट बहुपयोगी ब्रीड 3 महिन्यात 2 किलो पर्यन्त वाढ आणि एका चक्रात 160- 200 अंडी उत्पादन) - ग्रामप्रिया 180 ते 200 अंडी - देहलम रेड 200 ते 220 अंडी प्रती वर्ष उत्पादन - गिरिराज (2 महिन्यात 1 किलो वजन वाढ आणि एक अंडी चक्रात 150 अंडी उत्पादन) - वनराज (2 महिन्यात 1 किलो वजन वाढ आणि एका अंडी चक्रात 120 ते 160 अंडी उत्पादन) - कडकनाथ (औषधी गुणधर्मासाठी प्रसिद्ध देशी वाण, धीमी वजन वाढ, परंतु पौष्टिक. 5 महिन्यात 1 किलो वाढ आणि एक चक्रात 60 ते 80 अंडी उत्पादन.) ह्या जाती अतिशय काटक असून उत्तम रोगप्रतिकार शक्ति अंगभूत असलेल्या आहेत. व्यवसाय कसा करालमुळात हा व्यवसाय मुक्त गोठ्या मधेच गायी-म्हैशी सोबत केला जाऊ शकतो, त्या साठी वेगळे काही करायची गरज नाही. देशी किंवा गावरान क्रॉस जाती ह्या अतिशय काटक आणि उत्तम रोगप्रतिकार क्षम असतात. कुक्कुट पालन करत असताना जातीची निवड ही तुम्ही कोणत्या मार्केट साठी व्यवसाय करू इच्छिता यावर अवलंबून आहे. मुख्य करून अंडी आणि मांस

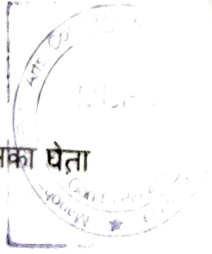

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

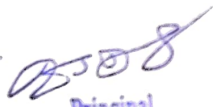

उत्पादन हे उद्दिष्ट असू शकते. [20:36, 08/03/2023] virendrasangode03: साधारण १ ते १.५ वर्गफूट (square feet) प्रति पक्षी ह्या हिशोबने आपल्या गरजेनुसार पक्क्या शेड ची उभारणी करावी. मध्यभागी 10 ते 12 फुट उंच आणि दोन्ही बाजूस 8 ते 10 फुट उंची ठेवावी. शेड ला 2 ते 3 फुट उंच भिंत असावी. चिकन मेश या जाळीच्या साह्याने शेड बंदिस्त करावे. जमिनीवर फरशी किंवा कोबा करावा. कोंबड्यांना मुक्त संचारा साठी शेड ला लागून मोकळी कंपाउंड जाळी मारलेली जागा असावी. नियोजनअंडी उत्पादन घेण्याच्या दृष्टीने पहिल्या दिवसा पासून स्वतंत्र नियोजन करावे. गावरान अंडी उत्पादना साठी पक्षी संभाळताना चार मुख्य टप्प्यामध्ये व्यवसाय करावा लागतो. गावरान जातीची किंवा गावरान क्रॉस जातीची एक दिवसाची पिल्ले घेऊन या व्यवसायची सुरुवात करावी. त्यासाठी आपल्या नाजिकच्या मध्यवर्ती अंडी उबवनि केंद्रातून पिल्ले खरेदी करावीत. १. ब्रूडिंग - ऊबब्रूडिंग कसे करालजेव्हा आपण मशीन च्या मदतीने पिल्ले जन्माला घालतो आणि विकत घेतो तेव्हा त्यांच्या सोबत त्यांची आई नसते. म्हणून त्यांना कृत्रिम उष्णता द्यावी लागते, ज्याला शास्त्रीय भाषेत ब्रूडिंग करणे असे म्हणतात. एक दिवसाच्या पिल्ला च्या अंगावर पीसे नसतात ते स्वतःचे तापमान नियंत्रित करू शकत नाहीत. यासाठी 2 व्हॉट प्रति पिल्लू एवढी कृत्रिम उष्णता त्यांना ब्रूडर मधून द्यावी. सुधारित गावरान जातीची एक दिवसाची पिल्ले आणून त्यांना कृत्रिम उष्णता दिली जाते. वयाचे एकवीस दिवस होई पर्यंत ब्रूडिंग केले जाते. या मधे पक्षी अत्यंत नाजुक रित्या हाताळला जातो. ब्रूडर ची उभारणी कशी करावी ब्रूडर म्हणजे कृत्रिम उष्णता देण्यासाठी तयार केलेली पेटी! ब्रूडर गोल आकाराची असावी. त्यासाठी, शक्यतो प्लास्टिक किंवा पत्र्याच्या शीट चा वापर करावा. एका ब्रूडर ची क्षमता 100 ते 200 पिलांची असावी. जास्त गर्दी होऊ देऊ नये. ब्रूडर उभारताना एक ते दीड फुट उंचीच्या प्लास्टिक किंवा पत्र्याच्या 6 ते 8 फुट लांब शीटचे दोन्ही टोक जुळवून गोल आकार द्यावा. त्या मधे लाकडाचा भूसा किंवा भाताचे तुस लीटर मटेरियल म्हणून वापरावे. ज्यावर वर्तमान पत्राचा थर द्यावा. यामध्ये गरजेनुसार इंकेंडेसेंट बल्ब लवावेत जेणेकरून उष्णता निर्माण होईल. ही उष्णता कमी जास्त करण्यासाठी बल्ब ची उंची दोरी च्या साह्याने कमी जास्त करण्याची सोय करावी. बल्ब ला प्लास्टिक टब किंवा पाटी च्या साह्याने आच्छादन (कव्हर) करावे जेणे करून उष्णता वाया जाणार नाही. यामध्ये गरजेनुसार खाद्याची आणि पाण्याची भांडी ठेवावीत. पिल्ले फार्म वर आणण्याआधी 24 तास ब्रूडर सुरु करुण योग्य रित्या चालत आहे आणि योग्य ते तापमान निर्माण करीत आहे याची खात्री करावी. ब्रूडिंग करताना घ्यावयाची काळजीह्या अवस्थेत मरतुक होण्याची संभावना जास्त असते, त्यामुळे पुरेशी काळजी घेणे फार महत्वाचे असते. - ब्रूडर चे तापमान योग्य राखणे - प्रामुख्याने खलील लसी देणे - लासोटा - गंभोरो - इन्फेक्शस ब्रॉकाइटिस - फौलपॉक्स - योग्य प्रमाणात प्रतिजैविक आणि जीवनसत्व द्यावीत. - 18 ते 19 % प्रोटीन युक्त आहार ज्याला स्टार्टर म्हणतात तो द्यावा. - 21 दिवस पूर्ण होताच पिल्ले ब्रूडर मधून लीटर वर हार्डनिंग साठी सोडवित थोडी जागा वाढवावी.

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Condia, Pin Code - 441807

इ. पैकी एक बंदिस्त पालन निवडावे रब्बी हंगामात लसूण घासाचे पीक घेता येईल. तसेच मका घेता येईल.

Principal
Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERC E AND SCIECNE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

(2020-2021)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT SERICULTURE

AND

AGROFARM PARACTICS

REPORTS: गावः माह्युरी वळीराम तवाडे

उत्तीस उत्पादन हा शीतीस पुरक व्यवसाय आहे. दुग्ध व्यवसाय आहे. आणि कुक्कुट पालन व्यवसाय या प्रमाणे हा व्यवसाय अत्यंत कमी खर्चात व शेतकऱ्यांकडे उपलब्ध असलेल्या साहित्यातून करता येतो नविन तुटी लागवड पद्धत व नविन किक संगोपन पद्धत या मुळे हा व्यवसाय कमी मजुरात मोठ्या प्रमाणात करता येतो.

धरातील लहान शेर मानसांचा उपयोग या व्यवसायात करून घेता येतो. शेतकऱ्यांस कमीत कमी वेळेत भरिल्यात जास्वीत जास्त उत्पन्न मिळवता येतो. पक्का माल खरीदीची शासनाने निश्चीत वरची हमी दिलेली आहे. तुटी लागवड, निचरा होणाऱ्या कोणाऱ्याही जमिनीत करता येतो. या पद्दत पद्धतीने लागवड केल्याने तुटी लागवडी पासून पालाच्या उत्पनात वाढ होते पद्दत पद्धतीस अत्यंत कमी पाणी लागते. एक एकर उस लागणाऱ्या पाण्यात लिन एकर तुटी जोपसता येते. तुटीची लागवड एकदा केल्या नंतर पंधरा वर्षा प्रयत्न पर्यंत जिवंत राहत असल्याने दरवर्षी लागवड करता येत नाही.

पानी मिळाल्यानंतर तुती पुढा जोमावे वाढले
आढमाली पाण्याची सोय असलेल्या शेतकऱ्यास
हा व्यवसाय करता येतो. कुमिताकमी लागायत
असलेल्या शेतकऱ्यापासुन तो जास्त जास्त लागसल
असलेल्या सर्वशेतकऱ्यांना हा व्यवसाय चांगल्या रितीने

रेषिम अळ्याची एकुण 28 दिवसांचे आयुष्यमा
असते त्यातील 24 दिवसांच त्यांना तुतीचा पत्रा खांद्य
म्हणुन ह्यावा लागतो. या 24 दिवसांपैकी सुरुवातीचे
10 दिवस शासना माफित वाजवी दराने रेशिम फिल्ट
जोपासुन दिले जातात यामुळे शेतकऱ्यास अपह्या 14
दिवसात कोष उत्पादनाचे पिक घेता येईल यामुळे
शेतकऱ्याचा वेळ अम व पैसा वाचेल व तसेच
एकुण उत्पादनात 25% पर्यंत वाढ होईल. 22 रेशिम
रेषिम कोषा शिव्या अपह्या 14 दिवसात उत्पन्न व्हात्या
आज एवढी नगदी पिक नाही. शुशिक्षित वेरोजगारांना
नोकऱ्याशिवाय या दरमल उत्पन्न मिळवता येते.
तसेच महिन्यात शिवार प्रमाणे चार दिवस सुट्टी
उपभोगला येते. इतर शेतकी पिकाप्रमाणे यात पुर्व
व मोठ्या प्रमाणात गुकसान होत नाहे. शेतकऱ्याची
कोष खरेदीची हमी शासनाने घेतली असुन त्यांच्या
सोडिसाठी आवश्यक त्या टिकाणी कोष खरेदी केंद्रे स्थापन
करण्यात आले आहे. सधर कोष खरेदी ते शास्त्रीय
पध्दतीने होत असुन त्याचे दर सपरे रुप 1- ते रुप 300/-
प्रती किलो आहे.

रेषिम उत्पादन करणाऱ्या रेषिम किडीचे व्यावसायीक
पालन करणे याला रेशिम शेतकी म्हणतात, हा कृषीआधारित
उद्योग आहे.

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

(2020-2021)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT SERICULTURE

AND

AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

Name of student: Snehal Anil Yawalkar

Sericulture (रेशमी किड्यांची भाडिली)

भारत सरकार रेशमी किड्यांच्या संगोपनासाठी प्रशिक्षण आणि आर्थिक सहाय्य देण्याचे काम करते. या व्यतिरिक्त सरकार रेशमी कीटक संगोपन रेशमी किड्यांची अंडी कीटकापासून न्याय देण्यासाठी कोकोसबी बाजारपेठ छिपलवळ करून देण्यासाठी उपकरणे पुरवण्यास मदत करते. भारताने तीन प्रकारची रेशमी शेती होते, मुत्ती शेती, दुसर शेती आणि एरी शेती.

भाजकाल शेती एक उद्योग म्हणून उदयास येत आहे. त्यातून आज शेतकरी चांगले उत्पन्न होत आहेत. शेतीतून मिळणारे उत्पन्न पाहता अनेक तरुण आपली नोकरी सोडून शेताकडे वळत आहेत. शेतीशी संबंधित असलेले एक काम आहे. जे चांगले पैसे मिळवून सुरू करता येते. शेतीशी संबंधित कामांपैकी एक म्हणजे रेशमी किड्यांचे संगोपन आहे. कच्चे रेशमी बनवण्याची रेशमी किड्यांच्या संगोपनाला रेशमी किंवा रेशमी शेती म्हणतात.

रेशमी उत्पादनाच्या बाबतीत भारत चीननंतर दुसऱ्या क्रमांकावर आहे. सर्व प्रकारचे रेशमी रेशे घेतले जातात. भारताने 60 लाखांहून अधिक लोक विविध प्रकारच्या रेशमी कीटकांच्या संगोपनाच्या व्यवसायात गुंतलेले आहेत. भारतातील केंद्रीय रेशमी संगोपन केंद्राची स्थापना 1948 साली वकरापूर येथे झाली.

थानंतर रेशमी उद्योगाला चालना देण्यासाठी रेशमी मंडळाची स्थापना 1949 मध्ये झाली.

भारत सरकार रेशीम किड्यांच्या संगोपनासाठी प्रविष्टी
आणि आर्थिक सहाय्य देण्याचे काम करते. या धोरितानुसार
सरकार रेशीम कीटक संगोपण, रेशीम किड्यांच्या अंडी
कीटकांपासून तयार केलेल्या कोकोसाठी बाजारपेठ उपलब्ध
करून देण्यासाठी उपकरणे पुरवण्यासुद्धा मदत करते.
भारतात तीन प्रकारची रेशीम शेती होते, तुती शेती,
नुसार शेती आणि पेशी शेती. रेशीम हे कीटकांच्या
प्रविष्टीपासून बनवलेले जखर आहे. तुती अर्जुनाच्या
पाताना खाणाऱ्या कीटकांच्या अळ्यापासून उत्तम
रेशीम तयार केले जाते.

तुतीची पाने खाऊन कीटकांनी निर्माण केलेल्या
रेशीमाला तुती रेशीम म्हणतात.

(2020-2021)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT SERICULTURE

AND

गाव व आमपाणी देवशम वृत्तीक
AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

रेवामाच्या धाग्यांसाठी खास करून ज्या किटकांची वाढ केली जाते त्यांपैकी एक किटक. सांदीपाद संघाच्या किटक वगळीत लेपिडोप्टेश गणाच्या वॉम्बेसीडी कुलाल रेवाम किटकाचा समावेश होतो. त्याचे शास्त्रीय नाव वॉम्बेक्स मोरी आहे. जगात सर्वात मुख्यतः या किटकापासून रेवाम मिळवून असल्याने दीर्घावकृ पूर्ण रूपांतरण प्रकारचे असून अंडी, अळी (युरवंट), कोश आणि प्रॉट (पलंग) अशा त्याच्या वाढीच्या अवस्था असतात. यांपैकी अळी स्वसंरक्षणासाठी स्वतःकोवली व कोशावरून तयार करून कोशावस्थेत जाते. त्या कोशावरणापासून रेवाम मिळवले जाते.

रेवामामिमीली केंद्रात या किटकांचे संवर्धन करतात. चीनमध्ये किमान ५,००० वर्षांपासून रेवाम मिळविण्यासाठी रेवाम किटकांचे संवर्धन होत आसावे.

रेवाम पाळन भारतात केला जातो आणि रेवाम उत्पादनात भारत हा जगातील ५ वा क्रमांक आहे. हे रोजगारक्षेत्रात अद्योग म्हणून ओळखले गेले आहे. रेवाम उद्योगातील सर्व विभाग, उदा. तुतीची

लागवड, रेशीम किडा विधाने उत्पादन, रेशीम
 संगोपन, रेशीमचे विक्रम आणि उप-उत्पादने
 आणि प्रक्रिया यासुळे मोठ्या प्रमाणात रोजगार
 होते. ज्यायोगे ग्रामीण आणि माहेवासी लोकांचे
 उगवते.

Sr.No.	i	Amrepatan
1	1	Amrepatan
2	2	Amrepatan
3	3	Amrepatan
4	4	Amrepatan
5	5	Amrepatan
6	6	Amrepatan
7	7	Amrepatan

रेशीम उद्योगाला भारतातील दुसऱ्या क्रमांकाचे
 आकार मानले जाते. या स्वभावामुळे भारतीय निर्यात
 कोटीचे अंश रेशीम पालन ग्रामीण भारतातील आदर्श विकास
 आणि विकासासाठी सर्वात योग्य व्यवसाय म्हणून ओळखले
 जाते. कर्नाटक, तामीळनाडू, एपी आणि काश्मीरमध्ये लुतीचे
 रेशीम होती पारंपारिक व्यवसाय आहे. ह्याच एक रेशीम
 ह्याच जाग्यूर पर विभाग आणि ओरीसा मध्ये भारतात
 जागलँड, त्रिपुरा एक भारताचा पुर्वतऱ्हा भाग हा जगातील
 एकमेव प्रदेश आहे जिथे रेशीमच्या चारही परगांचे उत्पादन
 केले जाते.

रेशीम उत्पादन करणाऱ्या रेशीम किडीचे व्यावसायिक
 पालन करणे याला रेशीम होती म्हणतात. हा कृषी आधारित
 उद्योग आहे ज्यामध्ये तीन मुख्य घटक आहेत.
 1) सळीच्या अन्न वनस्पतीची लागवड
 2) रेशीम किडीचे पालन
 3) रेशीमची शिकींग आणि कताई.

पहिला टोपण शेती आहेत आणि शेवटचे एक औद्योगिक
 घटक आहेत. रेशीमवर्गाचे वृत्ती संस्कृती त्वासर संस्कृती
 मुगा संस्कृती आणि एपी संस्कृती वरील केले गेले
 आहे.

(2020-2021)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT SERICULTURE

AND

Name :- Prachi Revnath
Hadge

AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

Sericulture is a method in which the silkworm is reared from the silkworm cocoon. This process is also called silk culture. Sericulture combines agriculture & also industry. The silkworm are cultivated in this process. There are many species of silkworm, which are used for commercial purpose, but the caterpillar of the silkworm, which is called (also called as Bombyx Mori) is the silkworm which is widely used.

Advantages of Sericulture :-

- 1) Sericulture is the only industry that gives a large no. of job opportunities. So, the process of sericulture is considered a tool for the economic reconstruction of rural areas.
- 2) The farmers would get back a gross value of approximately 55% of the silkworm cocoon. Sericulture farmers are categorized into several sections like reeler, weavers, cocoon growers, traders. Hence most of the income which is generated from the sericulture will be going back to the villages.
- 3) The farmers which have fewer lands can also start sericulture. If the silkworm is reared in approximately $\frac{3}{4}$ th of the land, then it would support three members in the family & for rearing, there is no requirement to hire someone.

Profit calculation in Sericulture :-

1. The income of Sericulture farming should be done on a yearly basis.
2. The cost of Cocoon is around Rs. 120 to Rs. 150 per kg.
3. Each DFL of silkworm gives 0.8 to 1 kg of a cocoon, so we get 80 kg from 100 DFL's.
4. In a year we get 2,000 DFL's from a silkworm shed of 1200 sq. ft.
5. As the cost of DFLs is taken as Rs 140 per kg cocoon.
6. Then, we can earn 2,80,000 (Two Lakhs approx.) from 2,000 DFL's.
7. If we subtract the annual expenditures around Rs. 70,000/-, the marginal Sericulture Income is 2 Lakhs approximately.

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

(2020-2021)

TOPIC: FARMERS INTERACTION ABOUT SERICULTURE

AND

Name: - Jayshri Neulk
Suzyawanshi

AGROFARM PRACTICES

REPORTS:

Sericulture (रेशमी किड्यांची माहीती)

कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय जे पुढील गावातील शेतकऱ्यांसोबत रेशमी किड्यांचा विषयी चर्चा केली.

रेशमाच्या घाण्यासाठी शासकरीन ज्या किड्यांची वाढ केली जाते. त्यापैकी एक किटक संघीपाद संवाच्या किटक वर्गातील लेपर्डोप्टरा गणाच्या बॉम्बिक्सी कुलात रेशीम किटकाचे जीवनचक्र समावेश होतो. त्याचे शास्त्रीय नाव बॉम्बिक्स मोरी आहे. रेशीम किटकाचे जीवनचक्र पुष्प रूपंतरण प्रकारचे असून झर्झ, झर्झ (सुरवंट) चैश आणि प्रौढ (पतंग) अशा त्याच्या वाढीच्या अवस्था असतात. यापैकी झर्झ स्वरक्षणासाठी स्वतःभोवती जे कोंशावरण तयार करून कोंशावरणेत जाते. त्या कोंशावरणापासून रेशीम मिळवले जाते. रेशीमनिर्मिती केंद्रातून या किटकाचे संवर्धन केले जाते. बॉम्बिक्स मॅडरिना या वन्य जातीपासून पाठीव रेशीम किटक मिळवले जाते.

Sr.No.		
1	पुस्तकालय नाटिक पुस्तकालय	932551
2	डॉ. केशवराव ग्याणीराम ठेकाळ	9309924
3	पुजा अपाल शर्मा	808035578
4	रक्षा संजय वल्लभ	8010691538
5	प्रो. वि. अशोक शर्मा	9529710307
6	भारती मधुकर कादर	9112845369
7	सिमिडामल महेश वरकडे	8412023079
8	अस्मीता परमाकर भोसा	7066108834
9	सौ. वि. सुधीर शर्मा	8080257866
10	दशरथ सुधीर शर्मा	8080257866
11	पायल दिनायक नेवारे	9373410263
12	पायल भास्कर वडने	9823339986
13	सु. वि. सुधीर शर्मा	9359715387
14	सु. वि. सुधीर शर्मा	7498502954
15	द. वि. सुधीर शर्मा	766966585
16	द. वि. सुधीर शर्मा	9261886726
17	द. वि. सुधीर शर्मा	7620594968
18	सु. वि. सुधीर शर्मा	9307555210

MB PATEL COLLEGE OF ARTS COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUNI DISTRICT GONDIA

MAHARASHTRA

IN FIELD

SOIL SAMPLING AND SOIL TESTING

AT FARMS OF VARIOUS LOCATION OF SADAK ARJUNI TALUKA

2020 - 2021

A. Soil sample collection froms Farms of Sugarcane , Rice , and Makka .

(Handwritten signature)

Principal
Manoharbai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

- B. Interaction with students regarding various pest of crops of commercial cultivars.
- C. Students collecting samples of sugarcane soil for in laboratory studies.

2508

Principal
Manoharbhai Patel Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjuni,
Dist. Gondia, Pin Code - 441807

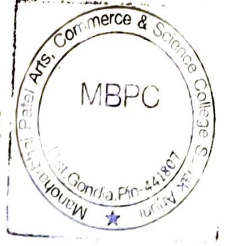
M B PATEL COLLEGE OF COMMERCE AND SCIENCE

SADAK ARJUN,

DISTRICT-GONDIA. (M.S)

(2020-2021)

TOPIC: SOIL SAMPLING AND SOIL TESTING AT FARMS OF VARIOUS
LOCATION OF SADAK ARJUNI TALUKA

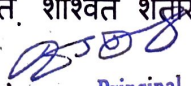

Report:

पिकाच्या भरघोस उत्पादन वाढीसाठी जमिनीची सुपीकता ही अत्यंत गरजेची व महत्वाची बाब आहे. प्रत्येक वर्षी पीक घेतल्याने जमिनीतील अन्नद्रव्यांचा साठा दिवसेंदिवस कमी होतो. याचा परिणाम जमिनीच्या सुपीकतेवर होतो. जमिनीची सुपीकता आजमाविण्यासाठी माती परीक्षण करण्याची गरज आहे. माती परीक्षणामुळे जमिनीतील उपलब्ध अन्नद्रव्यांचे प्रमाण समजण्यास मदत होते. त्यानुसार पिकांना रासायनिक खतांच्या मात्रा व शिफारशी ठरविणे सुलभ होते. शाश्वत शेतीसाठी मातीचा प्रातिनिधिक नमुना घेणे व त्याचे योग्य प्रकारे पृथक्करण करणे अत्यंत महत्वाचे असते. परीक्षणाची सत्यता व त्यापासून मिळणारे फायदे मुख्यतः नमुना घेण्याच्या पद्धतीवर अवलंबून असते. म्हणूनच नमुना हा शास्त्रोक्त पद्धतीने घेणे गरजेचे आहे. माती परीक्षणामुळे जमिनीतील उपलब्ध अन्नद्रव्यांचे प्रमाण समजते. त्यानुसार खतांचा पुरवठा करणे सोपे जाते. खारपट व चोपण जमिनी सुधारण्यासाठी माती परीक्षणाचा फायदा होतो. तसेच पिकांच्या वाढीस आवश्यक असलेल्या अन्नद्रव्यांचा समतोल राखता येतो. शेतजमिनीतील प्रातिनिधिक माती नमुना काढून प्रयोगशाळेत रासायनिक पृथक्करण करून घेणे म्हणजे 'माती परीक्षण' होय. यात प्रामुख्याने मातीतील मुख्य, दुय्यम आणि सूक्ष्म अन्नद्रव्ये यांचे प्रमाण तपासले जाते. त्यानुसार पिकांचे आणि खतांचे नियोजन करणे गरजेचे असते. माती परीक्षणामुळे पिकांना द्यावयाच्या खतांची मात्रा ठरविता येते.

मातीचा प्रातिनिधिक नमुना घेण्याची शास्त्रीय पद्धत : प्रथम शेतीची पहाणी करून जमिनीच्या गुणधर्मानुसार (उदा., जमिनीचा रंग, खोली, चढउतार, उंचसखलपणा, पाणथळपणा आणि चोपण इत्यादीनुसार) विभाग करून प्रत्येक विभागातून एक प्रातिनिधिक नमुना परीक्षणासाठी घ्यावा. नमुना फळबागेसाठी **जमीन :** फळझाडांच्या लागवडीसाठी शेतातील मातीचे परीक्षण करून घेऊन योग्य जमिनीची निवड करावी.

पीक उत्पादन वाढवण्यासाठी जमिनीची सुपीकता अत्यंत आवश्यक आणि महत्वाची आहे. दरवर्षी पीक घेतल्याने जमिनीतील पोषक तत्वांचा साठा दिवसेंदिवस कमी होत जातो. त्यामुळे जमिनीच्या सुपीकतेवर परिणाम होतो. जमिनीची सुपीकता तपासण्यासाठी माती परीक्षण आवश्यक आहे. माती परीक्षणामुळे जमिनीत उपलब्ध पोषक घटकांचे प्रमाण समजण्यास मदत होते. त्यानुसार पिकांसाठी रासायनिक खतांचे प्रमाण आणि शिफारशी ठरवणे सोपे जाते. शाश्वत शेतीसाठी

Principal
Manoharbhair Arts, Commerce
& Science College, Sadak Arjun,
Dist. Gondia. Pin Code - 441807

प्रतिनिधिक मातीचा नमुना घेणे आणि त्याचे योग्य स्तरीकरण करणे अर्थात म्हणजेच आहे चाचणीची अचूकता आणि त्यातून मिळणारी कायदे जामुळ्याने संघटित पद्धतीवर उठवून असताना त्यामुळे शास्त्रीय पद्धतीने नमुना घेणे आवश्यक आहे निरनिराळ्या भारतीय पद्धतींच्या मातहतही शास्त्रीय मातीचे परीक्षण करून योग्य उज्विलीची निवड करावी

Principal
Kamdhenuji Desai Arts, Commerce
& Science College, Solapur
Dist. Solapur, Pin Code - 413001